ΤΑ ΘΕΑΤΡΑ ΕΠΙ ΟΘΩΝΟΣ

ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ

Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὸ 1834.— Ὁ Κοραγκιόζης. — Παραστάσεις ἐν Βουκουρεστίῳ. — Ἡ κωμῳδία τοῦ Καλέργη.

Ὁ βλέπων σήμερον τὸν ἀριθμὸν τῶν θεάτρων μας καὶ τὴν ἐνσκήπτουσαν ἐνίοτε ἐπιδημίαν τῶν δημοσίων θεαμάτων, βεβαίως δὲν δύναται νὰ φαντασθῇ ὅτι πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲ ἓν ὅπως δήποτε ἄξιον λόγου θέατρον. Ἀλλὰ τοιαύτη εἶνε ἡ ἐποχὴ ἣν διανύομεν. Τὰ πάντα χαρακτηρίζει ἡ ταχύτης τῆς μεταβολῆς, κατὰ τοῦτο δὲ ὁμοιάζει ἥ τε κοινωνία μας καὶ αἱ πόλεις μὲ τὰς θεατρικὰς σκηνογραφίας, τὰς μεταλλασσομένας, προτοῦ ἀντιληφθῇ ὁ θεατὴς τοῦτο. Οὕτω συνέβη καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας· ἐκεῖ ὅπου εἶχον ἓν ἐξηρθρωμένον μόνον θέατρον τὸ τοῦ Μπούκουρη, ἤδη ἀριθμοῦσι τέσσαρα τοιαῦτα, πέμπτον δὲ παρασκευάζεται, μέλλον νὰ στεγάσῃ τὰς πλανοδίους μούσας *Μελπομένην* καὶ *Θάλειαν*. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ἐκείνην παροδικοὶ καὶ σπάνιοι ἦσαν οἱ τὸν χειμῶνα ξένοι καὶ ἑλληνικοὶ θίασοι, οἱ ἐρχόμενοι νὰ ἐξεγείρωσι τὰς ἠχοὺς τοῦ θεάτρου. Καὶ σήμερον ἀκόμη, ὅτε ἡ πρωτεύουσά μας ἔγεινε πόλις εὐρεῖα καὶ πλουσία, πάλιν δὲν ἔχομεν θέατρον μόνιμον, δύναταί τις ἑπομένως νὰ φαντασθῇ ποῖα ἦσαν τὰ θεάματα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς Αὐλῆς ἐν Ἀθήναις, αἱ ὁποῖαι μόνον σωρὸς ἐρειπίων ἦσαν. Περιηγητής τις λέγει, ὅτι ἑξακόσιοι μόνον ἄνθρωποι ῥακενδῦται περιεφέροντο ἄνω κάτω, οὐδεμίαν ἔχοντες περὶ τῶν νέων πόρων τοῦ βίου ἐλπίδα, ἀλλὰ καὶ οὐδεμίαν ἀπαιτοῦντες ἀποζημίωσιν. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ πατρὸς τοῦ Ὄθωνος ἐπέδειξε τὰς Ἀθήνας ὡς πρωτεύουσαν, καθ' ἣν ἐποχὴν θύραι καὶ παράθυρα ἦσαν ἄγνωστα ἐν τῇ πολίχνῃ, οἱ δὲ κάτοικοι περιεφέροντο σχεδὸν ἄστεγοι. Ἡ οἰκοδόμησις τῆς πόλεως ἤρχισεν, ἀφ' ἧς ἡ Αὐλὴ ἐγκατεστάθη ἐνταῦθα. Τότε διωρθώθησαν προχείρως τὰ ὀλίγα παλαιὰ οἰκοδομήματα καὶ ἐστρώθησαν αἱ στεναὶ καὶ σκολιαὶ ὁδοί. Οὔτε βιβλία ὑπῆρχον, οὔτε φανοί, οὔτε παράθυρα, οὔτε ἐφημερίδες, οὔτε ταχυδρομεῖον. Τὰ ἐκ Ναυπλίου γράμματα ἐκράτει κλητὴρ ὅστις ἀνερχόμενος ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπί τινος βυτίου, ἀνεγίνωσκε μεγαλοφώνως τὴν ἐπιγραφήν των, ἐὰν δὲ μὴ ἐνεφανίζετο τὸ οἰκεῖον πρόσωπον αἱ ἐπιστολαὶ ἐρρίπτοντο εἰς τὰς φλόγας.

Τοιαύτην ἐπαρουσίαζον ὄψιν αἱ Ἀθῆναι πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς Αὐλῆς ἐν αὐταῖς. Τὴν 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 1834 μετετέθη ἡ πρωτεύουσα εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡ μετάθεσις ἐγένετο βεβιασμένη ὀλίγον. Παρὰ τῶν εὐρωπαίων ὑπεδεικνύετο ὡς πρωτεύουσα ἡ Κόρινθος, ἀλλ' ὁ Ἄρσμανμπεργ ἔσπευδε νὰ μεταφέρῃ ταύτην εἰς Ἀθήνας, ἑπόμενος εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου. Οὕτως ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων τοῦ πολέμου οἱ ἄρχοντες κατέλαβον τὰς 162 πενιχρὰς οἰκίας καὶ ἔδιδον χοροὺς καὶ γεύματα. Βεβαίως εἰς πόλιν τοιαύτην δὲν δύναταί τις νὰ ἀναμένῃ δημόσια θεάματα. Μόνον ὁ *Καραγκιόζης* εἶχε κατασκηνώσει εἰς ῥυπαρόν τι καφενεῖον παρὰ τὴν Βρύσιν τοῦ Βορειᾶ, ἀπὸ τουρκοκρατίας ἀκόμη σωζόμενον, καὶ μὲ βωμολοχίας ἐπικαίρους, ἐσατύριζε τὰ εἰσδύοντα τότε ῥράγκικα ἤθη. Ἐκεῖ ἐψυχαγωγοῦντο οἱ Ἀθηναῖοι· δὲν ἀπηξίουν δὲ νὰ εἰσέρχωνται καὶ οἱ παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ Αὐλῇ πρεσβευταὶ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐκ μεγάλων εὐρωπαϊκῶν κέντρων, μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ ἀγῶνος, προσῆλθον εἰς τὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν. Ὁ πρεσβευτὴς μάλιστα τῆς Αὐστρίας Πρόκες Ὄστεν ἔδωκε θεατρικὴν ἑσπερίδα, μετακομίσας ἀπὸ τοῦ καφενείου ἐκείνου τὸν Καραγκιόζην εἰς τὴν οἰκίαν του. Ὁ ἀνατρέχων εἰς τὰς ἐκδιδομένας τότε ἐφημερίδας, ἀνακαλύπτει ἐνιαχοῦ κοινωνικήν τινα εἴδησιν, ἀπήχησιν τῶν πενιχρῶν ἐκείνων χορῶν καὶ διασκεδάσεων, αἵτινες ἐκίνησαν ὡς βούκεντρον τὴν γραφίδα τοῦ Βαρθόλδη, στηλιτεύσαντος ἀνηλεῶς τοὺς Βαυαροὺς ἐκείνους, οἵτινες εἰσήγαγον ἐν Ἑλλάδι τὰς διασκεδάσεις ταύτας πρὸς διαφθορὰν τῶν ἑλληνικῶν ἐθίμων.

Ἡ κοινωνικὴ αὕτη κίνησις ἑπόμενον ἦτο νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν δημοσίων θεαμάτων. Αἱ περὶ θεατρικῶν παραστάσεων ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ φῆμαι ἔφθανον μέχρι τῶν ἑλληνικῶν ἀκτῶν, οἱ δὲ θρίαμβοι τῶν δραμάτων τοῦ Ῥακίνα καὶ τοῦ Κορνηλίου καὶ τῶν μελοδραμάτων τοῦ Δονιζέτη καὶ τοῦ Ῥοσίνη αἱ ἁρμονίαι ἀφύπνιζον εἰς τὰς ψυχὰς πάντων τὴν ἐπιθυμίαν τῆς συστάσεως θεάτρου καὶ ἐν Ἀθήναις, ἔνθα δύο πολλάκις οἰκογένειαι, ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην κοινοῦ θαλάμου εὕρισκον πενιχρὸν καταφύγιον.

Ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία ὑποστᾶσα τριακυμίας ἐπὶ αἰῶνας, εὗρε καὶ εὐμενεῖς πνοὰς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἀκόμη, ὅπως ἀναζωπυρήσῃ τὰς θεατρικὰς ἀναμνήσεις τῆς ἀρχαιότητος ἐν Βουκουρεστίῳ, ἐν Ὀδησσῷ καὶ ἐν Κερκύρᾳ. Περὶ τῶν γενομένων θεατρικῶν παραστάσεων πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Κερκύρᾳ, δὲν ἠδυνήθην νὰ συγκομίσω πληροφορίας, μόνον δὲ εἰς τὸν «Θεατὴν» τοῦ Σχινᾶ, ἐφημερίδα ἐκδιδομένην κατὰ τὸ 1836, εὗρον πληροφορίαν τινὰ δι' ἧς μανθάνομεν ὅτι ὑπῆρξε θέατρον ἑλληνικὸν ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Ἰονικοῦ Κράτους. Εἰς τὸ Βουκουρέστιον ὅμως, εἶνε γνωστὸν ὅτι εἶχε καταρτισθῇ θίασος, ἔνθα παραστάσεις ἑλληνικῶν δραμάτων ἐδίδοντο εἰς τὸ τότε μικρὸν θέατρον τῆς πόλεως. Τὴν ὑπερτάτην ἐπιμέλειαν τοῦ θεάτρου εἶχεν ὁ Ῥίζος Ῥαγκαβῆς, τῇ ἐντολῇ τοῦ ἡγεμόνος Σούτσου, ὅστις ἀπὸ

τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰργάσθη πρὸς ὀργάνωσιν ἑλληνικοῦ θεάτρου. Ὁ μακαρίτης Ῥαγκαβῆς, εἰς τὰ μήπω ἐκδοθέντα ἀπομνημονεύματά του, ἀναφέρει τὰ περὶ τοῦ θεάτρου τούτου, οὗτινος πρώτιστα μέλη ἦσαν ὁ Ἀρισταίας, ὅστις ἔλαβε τὸν βαθμὸν τοῦ Καμίναρη, ὁ Ἀλκαῖος, ποιητὴς δραματικῶν τινων ἔργων, ἀγωνιστὴς κατόπιν, ἀλλ' ὁ ὁποῖος καὶ μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν δὲν ἐγκατέλειψε τὴν σκηνήν, εἰμὴ μόνον ὅτε ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης, ὁ Σωμάκης, ὁ γενόμενος κατόπιν πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὁ Κουκούλης, ὁ μετέπειτα ἐν Δακίᾳ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα ἐξασκήσας, καὶ τινες ἄλλοι αὐτοδίδακτοι, μὲ ἐξωγκωμένην τὴν ἀπαγγελίαν, ἐπιτηδευμένην τὴν ἐπὶ τῆς σκηνῆς συμπεριφοράν, ἀλλὰ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀκρατήτου ἀνερχόμενοι τὴν σκηνήν. Ἦτο ἡ ἐποχή, καθ' ἣν καὶ τὰ ἁπλούστερα πράγματα ἐλάμβανον τὸν χαρακτῆρα πατριωτικοῦ καθήκοντος. Ἴσως δὲ δὲν εἶχον ἄδικον οἱ οὕτω φρονοῦντες ταῦτα. Τὸ περιεργον εἶνε ὅτι εὑρέθησαν ἑλληνίδες ἀνελθοῦσαι τότε τὴν σκηνήν. Κατ' ἀρχὰς τὰ γυναικεῖα πρόσωπα ὑπεκρίνοντο ἀμύστακες νεανίαι, ἀλλὰ κατόπιν, χάριν πάντοτε πατριωτικῶν λόγων, εὑρέθησαν καὶ γυναῖκες, αἵτινες ὑπεκρίθησαν τὴν Φαίδραν τοῦ Ῥακίνα καὶ τὴν Ἀσπασίαν τοῦ Ῥίζου. Τοιαύτη ἦτο ἡ Μαριγὼ Ἀλκαίου καὶ τρεῖς ἢ τέσσαρες ἄλλαι, ὧν διεσώθησαν μόνον τὰ κύρια ὀνόματα, ἐκαλοῦντο δὲ Ἑλένη, Εἰρήνη, Ζωήτσα καὶ Πολυξένη. Τὰς ὑποκριτρίας ταύτας μετὰ παραφόρου ἐνθουσιασμοῦ καὶ χαρᾶς ἀνεκλαλήτου ὑπεδέχετο τὸ κοινόν, παταγῶδη δὲ χειροκροτήματα διέκοπτον πᾶσαν περίοδον τῶν στίχων, οὓς ἀπήγγελλον, μίαν δὲ ἐξ αὐτῶν, πλούσιος Ἕλλην τρωθεὶς ἐκ τοῦ κάλλους της τὴν ἐνυμφεύθη καὶ τὴν μετέφερεν εἰς Μόσχαν, ἔνθα ἀπέθανε πλουσία καὶ εὐδαίμων ἀναμιμνησκομένη τὰς νύκτας τῶν θεατρικῶν της θριάμβων.

Εἰς τὸ θέατρον τοῦ Βουκουρεστίου ἐπαίχθησαν δράματά τινα τοῦ Κοτσεβοῦ ὑπὸ τοῦ Ῥίζου Ῥαγκαβῆ μεταφρασθέντα καὶ τραγῳδίαι τοῦ Ῥακίνα καὶ τοῦ Κορνηλίου, αἱ τραγῳδίαι τοῦ Ῥίζου Νερουλοῦ Πολυρώνη καὶ Ἀσπασία καὶ ἡ πεζὴ μετάφρασις τοῦ «Φιλίππου» τοῦ Ἀλφιέρη. Ὁ θίασος ἀνεβίβασε καὶ τὸν Βροῦτον τοῦ Βολταίρου, ὡς δὲ ἀναφέρουν τὰ χρονικὰ τῆς ἐποχῆς, ἡ ἑσπέρα τῆς παραστάσεως ἦτο ὄντως θριαμβευτική, καθ' ὅσον ὄχι μόνον παρέστη ἡ ἡγεμονικὴ οἰκογένεια, ἀλλὰ καὶ τὸ θέατρον δὲν ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ οὐδὲ τὸ ἥμισυ τοῦ συρρεύσαντος πλήθους.

Ἡ παράστασις αὕτη ἦτο ἡ τελευταία. Ἡ ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις διέκοψε τὰς παραστάσεις ἐκείνας καὶ διεσκόρπισε τὸν πρῶτον ἑλληνικὸν θίασον. Τινὲς τῶν πρώτων ἠθοποιῶν ἔλαβον τὸ ὅπλον τοῦ πολεμιστοῦ καὶ ἐν Δραγατσανίῳ μετεβλήθησαν εἰς πραγματικοὺς ἥρωας, πεσόντες μὲ τὸν αὐτὸν ἐνθουσιασμόν, μεθ' ὃν ἔπιπτον καὶ ἐπὶ τῶν θεατρικῶν σανίδων, ὡς ἥρωες τοῦ Κορνηλίου.

Εἰς τὴν Ὀδησσὸν ἔνθα οἱ διαφυγόντες Ἕλληνες εὗρον καταφύγιον, σπουδάζοντες νεανίαι εἰς τὸ Λύκειον τοῦ Ρισελιέ, εἴς τινα σιταποθήκην ἐξ ἐκείνων, αἵτινες εὑρίσκονται εἰς πάσας τὰς οἰκίας τῆς πόλεως ταύτης, ἔστησαν σκηνὴν καὶ ἀνεβίβασαν τὴν Ζαΐραν τοῦ Βολταίρου, εἰς ἣν ἔλαβον μέρος ὁ Ῥαγκαβῆς, ὁ Κωνστ. Παπαρρηγόπουλος, ὁ Γρ. Καμπούρογλος, ὁ Σκαρλᾶτος Ρωσσέτης καὶ ἄλλοι.

Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ ἀγῶνος αἱ πανταχοῦ διασπαρεῖσαι ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι ἤρξαντο συγκεντρούμεναι ἐν Ναυπλίῳ, καθέδρᾳ τότε, καὶ ἐπήχθη οὕτως ἐκεῖ κοινωνία πλεῖστα περιέχουσα στοιχεῖα εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, οὕτως ὥστε αἱ οἰκογένειαι αὗται δὲν παρεκωλύοντο ἐκ τῶν προλήψεων καὶ τῆς αὐστηρότητος τῶν τότε ἠθῶν, ἀλλ' εὕρισκον τρόπους νὰ διασκεδάζουν τὴν ἀνίαν καὶ τὴν πλῆξιν τῆς μελαγχολικῆς πόλεως. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ διασκεδάσεις των ἦσαν ἀνάλογοι πρὸς τὰ μέσα ἅτινα ἠδύνατο νὰ παράσχῃ ἡ πόλις. Οὕτως εἰς τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου ἐχόρευον, ἔχοντες ὡς μόνην ὀρχήστραν τὸν ἀξιωματικὸν Ἀξελόν, ὅστις ἔψαλλε τοὺς χοροὺς καὶ ἐκράτει τὸν ρυθμὸν κρούων τὰς παλάμας. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ οἱ ἀφελεῖς οὗτοι χοροὶ δὲν ἦσαν ὅλως ἀκίνδυνοι· εἰς ἕνα τοῦτον ὁ Νικόλαος Σκοῦρος ἐπλησίασε τὴν νεαρὰν σύζυγον τοῦ Θεοδώρου Γρίβα καὶ τὴν ἐζήτησε νὰ χορεύσωσιν· τοῦτο ἰδὼν ὁ Γρίβας ἠγέρθη καὶ πῦρ πνέων, ἔσυρε τὴν σπάθην ὅπως κρεουργήσῃ τὸν χορευτήν, ὅτε ἐπεμβάντες οἱ οἰκοδεσπόται ἔσωσαν ἐξ ἀφεύκτου σφαγῆς τὸν Σκοῦρον.

Μεθ' ὅλην ὅμως τὴν ἁρματωλικὴν ἀγριότητα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διελάνθανε κάποια εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ κοινωνικὴ κίνησις, ὁ δὲ Δημήτριος Καλέργης, ὁ κατόπιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Συντάγματος ἀρχηγός, ἦτο ὁ ἐπινοῶν παντὸς εἴδους διασκεδάσεις. Οὗτος ἡμέραν τινὰ ἐπρότεινε τὴν παράστασιν κωμῳδίας εἰς τὴν οἰκίαν του. Κατ' ἀρχὰς ἐπροτάθη ἡ κωμῳδία νὰ εἶνε γαλλική, διότι τοιαύτη ἑλληνικὴ δὲν ὑπῆρχεν. Ὁ Ἀλέξανδρος Ῥαγκαβῆς ὅμως ἐπέμενεν ὅπως ἡ πρώτη δοθησομένη ἐπὶ ἐλευθέρου ἐδάφους θεατρικὴ παράστασις ᾖ ἑλληνική, ὑπεσχέθη δὲ ὅτι θὰ ἐπαρουσίαζε τὸ κείμενον τοιαύτης νέας ἑλληνικῆς κωμῳδίας. Ἀλλὰ ἡ ἔλλειψις κωμῳδίας δὲν ἦτο ἡ μόνη δυσχέρεια. Πᾶσαι αἱ ἐν Ναυπλίῳ κυρίαι ἀνθίστανθο εἰς τὰς παρακλήσεις τῶν διοργανωτῶν τῆς παραστάσεως, ἀρνούμεναι νὰ ἐκτεθῶσιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς καίτοι αὕτη ἐπρόκειτο νὰ στηθῇ ἐντὸς ἰδιωτικῆς αἰθούσης. Ἐν τούτοις διευκολύνθη τὸ πρᾶγμα· ἐπιστρέφων εἰς τὴν οἰκίαν του ὁ Ῥαγκαβῆς, ἤρχισε νὰ στρέφῃ κατὰ νοῦν πλοκήν τινα κωμῳδίας, καθ' ἣν νὰ ὑπάρχῃ καὶ νὰ μὴν ὑπάρχῃ πρόσωπον γυναικεῖον, ἐπεδόθη δὲ εἰς τὴν συγγραφὴν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἑπομένης ἡμέρας, τὴν δ' ἑσπέραν ἐπαρουσίασεν εἰς τὴν ὁμήγυριν καὶ ἀνέγνωσε τὴν κωμῳδίαν του «Γάμος ἄνευ νύμφης». Πάντες τὴν ἐδέχθησαν προθύμως καὶ τὴν ἐχειροκρότησαν, ἤρξαντο δὲ καὶ αἱ παρασκευαὶ τῆς παραστάσεως. Ἀλλὰ ἓν τῶν μελῶν τοῦ ἐρασιτεχνικοῦ τούτου θιάσου, ὁ Μουρούζης μετεμελήθη, διότι εἰς τὴν κοινωνίαν τότε τοῦ Ναυπλίου διεκρίνοντο δύο κυρίαι ἄρτι ἀφιχθεῖσαι ἐξ Ὀδησσοῦ, ἐξ ὧν ἡ μία ἦτο περικαλλής. Ὁ Μουρούζης ἐροβήθη μήπως αἱ κυρίαι αὗται,

ἢ τοὐλάχιστον ἡ μία ἐξ αὐτῶν, ἐκλάβῃ τινὰ τῶν ἐν τῇ κωμῳδίᾳ λεγομένων ὡς εἰρωνευομένων αὐτὴν καὶ δυσαρεστηθῇ. Ματαίως διεμαρτύρετο ὁ Ῥαγκαβῆς καὶ ἀπεδείκνυεν ὡς ἄτοπον τὸν φόβον τοῦτον. Αἱ παρατηρήσεις τοῦ Μουρούζη ἀπεψύχραναν πάντας, ἡ δὲ κωμῳδία αὕτη ἀπερρίφθη, καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐπαίχθη ἄλλη τῆς ἐφευρέσεως τοῦ Καλέργη. Τὸ γυναικεῖον πρόσωπον ὑπεκρίθη ὁ Ῥαγκαβῆς, καὶ τὸν ἐραστὴν ὁ Μουρούζης, τὴν δὲ ὀρχήστραν ἀπετέλουν οἱ δύο Μολδαυοὶ Βάλσα, οἵτινες ἦσαν ἄριστοι κιθαρισταί. Ἡ ἐπιτυχία τῆς παραστάσεως ἦτο πλήρης. Τὴν παράστασιν ἠκολούθησε χορός, καθ' ὃν, λέγει ὁ Ῥαγκαβῆς, ὡς ἡ νυκτερίς, ἥτις οὔτε μεταξὺ τῶν πτηνῶν, οὔτε μεταξὺ τῶν ποντικῶν δύναται νὰ συγκαταριθμηθῇ, οὕτω καὶ αὐτός, οὔτε μετὰ τῶν κυριῶν νὰ χορεύσῃ ἠδύνατο, διότι ἦτο ὡς κυρία ἐνδεδυμένος, οὔτε μετὰ κυρίων, διότι ὅπως τὸν καλόγηρον, οὕτω καὶ τὰς κυρίας, δὲν κάμνει τὸ ἔνδυμα.

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΘΕΑΤΡΑ

Οἱ σχοινοβάται. — Τὸ θερινὸν σανιδόπηγμα. — Τὸ θέατρον τοῦ Μπούκουρα. — Ἡ ἔναρξις τῶν παραστάσεων. — Ἡ Ρίττα Μπάσσο. — Αἱ Ἀθῆναι ἀνάστατοι.

Ὀλίγον μετὰ τὴν μεταφορὰν τῆς πρωτευούσης ἀπὸ τῆς Ναυπλίας, αἱ Ἀθῆναι ἤρξαντο νὰ μεταβάλλωνται πλέον εἰς πόλιν ἔχουσαν ἀπαιτήσεις ψυχαγωγικῶν κέντρων, κατὰ τὸ 1835 δὲ ἠγέρθη σανιδόπηκτον τὸ πρῶτον θέατρον. Εἰς τὰ παθήματά του ὁ Pückler-Muskau ἀναφέρει καὶ τὸ θέατρον τοῦτο. Εἶχεν ἐγερθῆ, ἐκεῖ ἔνθα σήμερον εὑρίσκεται ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, ἀμφιθεατρικῶς οἰκοδομημένον, ὅπως τὰ ἀρχαῖα θέατρα, καὶ ἐκτὸς τῶν καθισμάτων εἶχε καὶ τινα θεωρεῖα, εἰς ἃ ἐκάθηντο τὰ ἐπίσημα πρόσωπα τῆς κοινωνίας. Τὸ θέατρον ἦτο ἀσκεπές, ὡς ἐκ τούτου διεκρίνετο ὁ Λυκαβητὸς καὶ τὰ πέριξ αὐτοῦ, τοῦτο δὲ ἦτο καὶ τὸ ἄριστον τῶν θεαμάτων ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ. Κάτω εἰς τὸν κύρκον ἀδέξιοι σχοινοβάται ὠρχοῦντο ἐπὶ σχοινίου, ἐνῷ ἑβδομηκοντούτης γελωτοποιός, ἐφαίδρυνε τοὺς θεατὰς χυδαιοτάτους κάμνων μορφασμούς. Εἰς τὴν παράστασιν παρευρίσκοντο ὅλαι αἱ ἐπισημότητες τῆς κοινωνίας. Οἱ στρατηγοὶ τοῦ ἀγῶνος ἀκολουθούμενοι ἀπὸ πολυαρίθμους συνοδείας, οἱ ὑπουργοί, οἱ αὐλικοὶ καὶ οἱ πρεσβευταί. Εἰς ἓν ἐκ τῶν θεωρείων διεκρίνετο ἡ χαριεστέρα γυνὴ τῶν Ἀθηνῶν, σύζυγος ὑπουργοῦ, ἥτις ἐπακουμβῶσα τὴν ὡραίαν κεφαλήν της ἐπὶ τῆς χειρός της ἐρέμβαζεν, ἐν ᾧ εἰς τὸ παραπλεύρως θεωρεῖον ὁ κλητὴρ τοῦ κυρίου ὑπουργοῦ, φέρων ὑπερήφανον τὸ ἐρυθρόν του φέσιον καὶ μὲ ἦθος ἀσιανοῦ μεγιστᾶνος, ἐκάπνιζε τὸ ὑπερμέγεθες *τσιμπουκί του* καὶ κατεγίνετο νὰ ἐξακοντίζῃ νέφη καπνοῦ εἰς τὸ πρόσωπον τῆς δεσποίνης του, ἥτις δὲν ἐφαίνετο δυσανασχετοῦσα οὔτε ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ ὑπηρέτου, οὔτε ἐκ τοῦ ἀπόζοντος καπνοῦ τοῦ τσιμπουκίου μὲ τὸ ὁποῖον ἔκαιεν οὐχὶ βεβαίως σεβασμοῦ θυμίαμα. Τὰ πράγματα ταῦτα δὲν ἦσαν ἀσυνήθη ἐπιλέγει ὁ Pückler-Muskau.

Αὐτὴ ἦτο ἡ ἀρχὴ τῶν ἀθηναϊκῶν θεαμάτων. Τὸν Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἱδρύθη τὸ πρῶτον σανιδόπηκτον ἑλληνικὸν θέατρον καὶ πρώτην φορὰν μετὰ τόσους αἰῶνας, αἱ Μοῦσαι εὗρον πενιχρὰν στέγην ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου. Ὁ θίασος οὗτος εἶχεν ἔλθῃ ἐκ Σύρου ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἰωάννου Κυριακοῦ, ἀδελφοῦ τοῦ πρό τινων ἐτῶν δημάρχου Ἀθηναίων, ἐν τῷ θιάσῳ δὲ τούτῳ ὑπῆρχον καὶ τινες τῶν ἐν Βουκουρεστίῳ κατὰ πρῶτον ἀνελθόντων τὴν σκηνήν. Ἐν Σύρῳ φαίνεται ὅτι ἐπὶ Καποδιστρίου ἀκόμη εἶχε σχηματισθῆ θίασός τις καὶ ἐδίδοντο παραστάσεις ἐν ὑπαίθρῳ.

Χρονογράφος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης λέγει πολὺ δικαίως, ὅτι τὸ κοινωνικὸν τοῦτο φαινόμενον ἦτο ὄντως ἀξιοπερίεργον, καθ' ὅσον ἐν μέσῳ κοινωνίας ἀσχηματίστου ἀκόμη καὶ λίαν ἁπλοϊκῆς, αὐθόρμητος σύστασις θεάτρου δὲν εἶνε φαινόμενον ἀνάξιον προσοχῆς. Οὔτε διὰ νόμου ἱδρύθη τοῦτο, οὔτε αἱ ἀρχαὶ ὑπεκίνησαν τὴν σύστασίν του, ἀλλὰ ἐργολάβος τις Σκαντζόπουλος καλούμενος, εἶπε πρὸς τὴν τότε κοινωνίαν, πρόσελθε νὰ θεωρήσῃς καὶ ν' ἀκούσῃς, ἡ δὲ κοινωνία, ὡς μαρτυροῦσι τὰ χρονικά, προθυμοτάτη ἔδραμε πρὸς τὸ καινοφανὲς τοῦτο θέαμα καὶ ἐπλήρωσε τὴν μάνδραν τοῦ θεάτρου. Ἀλλὰ τί ἦτο τὸ θέατρον τοῦτο; Εὐτυχῶς ἡ περιγραφή του διεσώθη, καὶ ἰδοὺ αὕτη: Τετράπλευρον σανίδωμα προχείρως συμπεπηγμένον, ὑπαίθρον, ἔχον στέγην τὸν ἀττικὸν οὐρανόν, ὁποῖον κανὲν ᾠδεῖον ποτέ. Εἰσήρχεσο καὶ ἐπάτεις τὸ κατάχωμον, ἔνθα ἐλευθέρως περιφέρονται ἄνδρες διάφοροι. Εἰς μίαν γωνίαν ἐπώλουν ζαχαρικά· πλησίον ἵσταντο οἱ κρατοῦντες τὰ φανάρια τινῶν ἐκ τῶν θεατῶν — διότι ἀκόμη φαίνεται εἰς τὰς Ἀθήνας δὲν εἶχον στηθῆ φανοί, ἕτερον δὲ μεθ' ἑαυτῶν φαναροφόρους, οἵτινες προπορευόμενοι ἐρώτιζον τοὺς κυρίους των. Δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ τοῦ ἐδάφους ἦσαν καθίσματα ἀνεβατά, ἡ σκηνὴ κατέναντι τῆς εἰσόδου, ἀπέναντι τῆς σκηνῆς τὸ θεωρεῖον τοῦ Βασιλέως ὑψηλὸν καὶ μεμονωμένον ὡς περιστερεών, εἰς τὰς τρεῖς δὲ πλευρὰς τοῦ θεάτρου σειρὰ θεωρητηρίων διὰ τοὺς πληρώνοντας μίαν καὶ ἡμίσειαν δραχμήν. Πλὴν αἱ τάξεις ἀνεμιγνύοντο εἰς τὸ δημοκρατικὸν ὕφασμα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ μετ' ὀλίγον ἔβλεπες τοὺς κάτω ἀνασυρομένους ἐπάνω, καὶ τούτους ἀναστρεφομένους μετὰ τῶν κάτω. Φῶτα ἀμυδρά, δυσῶδη καὶ δυσωδεστέραν καθιστῶντα τὴν ἀτμοσφαῖραν, ἐξ αἰτίας τοῦ πνέοντος ἀνέμου. Παντοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν ἀπήντουν εἰμὴ γυμνὰς σανίδας, γῆν γυμνήν, πενιχρὸν κατασκεύασμα τῆς στιγμῆς, ὡς τὰ ἀνεγειρόμενα εἰς τὰ πανηγύρια πρὸς ἔκθεσιν τῶν πραγματειῶν, ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου σκηνικοῦ διακόσμου.

Καὶ αὐτὸ μὲν ἦτο τὸ θέατρον, ἰδοὺ δὲ καὶ οἱ τρόποι τῆς ὁμηγύρεως τῶν θεατῶν κατὰ τὴν περιγραφὴν πάντοτε τοῦ αὐτόπτου μάρτυρος. «Οὗτοι καθήμενοι ὄρθιοι μὲ τοὺς πίλους εἰς τὰς κεφαλάς, συνωμίλουν, ἐβόμβουν, ἐκάπνιζον, ἐχειροκρότουν, ἐσύριζον, ἀνεκραύγαζον ποικίλα ἐπίθετα παράδοξα. Τί ἀλλόκοτος λαὸς καὶ τί λαϊκὴ τύρβη. Τί ἔθνος ἀχαλίνωτον, ζωηρόν, πύρινον, καταπληκτικὸν καὶ ποιητῶν καὶ χορηγῶν καὶ ἐργολάβων καὶ

ὑποκριτῶν καὶ ἑλλανοδικῶν». Ὑπὸ ἔποψιν θεατρικὴν δὲν πιστεύω ν' ἀπέχωμεν πολὺ καὶ σήμερον ἔτι τοῦ 1836. Ἡ ἱστορία δὲν διέσωσε τὰ παράδοξα ἐπίθετα, ἀλλ' ὁ παρευρεθεὶς εἰς παραστάσεις τινὰς τοῦ Ἄντρου τῶν Νυμφῶν, ἔνθα μετὰ πεντήκοντα ἔτη ἀνθρωπόμορφός τις φώκη ᾄδει ἐλαφρὰ καὶ μέθην ἀποπνέοντα γαλλικὰ ᾀσμάτια, καὶ γίνεται δεκτὴ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ διὰ συριγμῶν, ἀποκαλουμένη **κρονκόντελας**,—λέξις σημαίνουσα κατὰ τὴν φρασεολογίαν τῆς μάνδρας ἐκείνης τὸ θηλυκὸν τοῦ κροκόδειλος,—δύναται νὰ ὑποθέσῃ ὅτι τὸ περίεργον τοῦτο ἐπίθετον, ἀπὸ τῆς μάνδρας τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου θεάτρου ἔχει τὴν καταγωγήν του.

Τὸ δραματολόγιον φυσικὰ τότε δὲν ἦτο πλούσιον. Ἐπαίζοντο τὰ Ὀλύμπια τοῦ Μεταστασίου, ὁ Μάρκος Βότσαρης, ἔργον ἰταλοῦ τινος ἀχρείως μεταφρασμένον, ὁ Βροῦτος τοῦ Βολταίρου, ἡ Πολυξένη τοῦ Ῥίζου Νερουλοῦ, ὁ Λαπρέντης κωμῳδία τοῦ Χαρμούζη, ὁ θάνατος τοῦ Δημοσθένους καὶ ὁ Ἀριστόδημος τοῦ Μόντη. Οἱ ὑποκριταὶ ἢ οἱ θεατρισταὶ ὡς ἐκαλοῦντο τότε ἦσαν ἐρασιτέχναι ἢ ἐθελονταὶ ὡς τοὺς ἔγραφον αἱ ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς· οἱ διακρινόμενοι μεταξὺ τούτων ἦσαν ὁ Σεραφεὶμ Δεσποτόπουλος, ὁ Δημ. Γιανίτσης, ὁ Μπέτσης ὑποκρινόμενος γυναικεῖα πρόσωπα καὶ ὁ Θεόδωρος Ὀρφανίδης ὁ κατόπιν ποιητὴς τῆς «Χίου δούλης» καὶ τοῦ «Πύργου τῆς Πέτρας». Τὸ πλῆθος ἰδίᾳ συνεκίνει ὁ θάνατος τοῦ Μάρκου Βότσαρη. «Τὸ δρᾶμα ἦτο ψυχρόν, μονότονον καὶ ἀνενέργητον. Οἱ ὑποκριταὶ ξηροὶ καὶ ἄψυχοι εἰς τὴν ἀπαγγελίαν, ἦσαν ἀδραματούργητοι καὶ ἀκίνητοι εἴς τε τὸ σῶμα καὶ τὰς χειρονομίας. Τὸ παιδίον, λέγει ὁ κρίνων τὴν παράστασιν, ὑπεκρίθη δεξιώτερον τὸν υἱὸν τοῦ ἥρωος, τοῦ ὁποίου ἡ σύζυγος παρεστάθη σκοτεινὴ καὶ ἄχαρις ὡς ἀράχνη. Καὶ αὐτὸς ὁ ἥρως ἄγνωστος διέδραμε τὴν σκηνήν. Πληγωμένος καὶ ψυχορραγῶν ἐφάνη μὲ πρόσωπον εὐρώστου. Αἱ γυναῖκες ἐννοεῖται ἐπαρουσιάζοντο ὑπὸ τὴν σκιαγραφίαν ῥωμαλέων μουστακαλίδων καὶ μὲ σκαιοὺς ἱματισμούς. Εἰς ἐπίμετρον ὅμως αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ θεάτρου, εἰς τὰ θεωρεῖα ἐθεῶντο καὶ ἀρκετοὶ ἱερεῖς, ἀποτελοῦντες οὕτω καὶ ἐν ἀγνοίᾳ των τὸ θεατρικώτερον μέρος τοῦ θεάματος».

Αὐτὴ εἶνε ἡ πιστὴ ἀπεικόνισις τοῦ πρώτου ἐκείνου θεάτρου. Ἀλλ' ὁ χειμὼν ἐπελθὼν διέκοψε καὶ παρέσυρε τὸ θέατρον τοῦτο. Ἐν τούτοις αἱ πρῶται ἐκεῖναι ἀναμνήσεις τῶν παραστάσεων ὑποδαυλιζόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ῥαγκαβῆ, ἐξήγειρον τὸν πόθον τῆς ἀνεγέρσεως μονιμωτέρου θεάτρου, ὁ δὲ Γεώργιος Σταύρου παρεχώρει πρὸς τοῦτο κατάλληλον γήπεδον. Ἐν ᾧ δὲ ποικίλαι διημείβοντο σκέψεις περὶ ἱδρύσεως θεάτρου, ἀρίκετο εἰς Ἀθήνας ὁ Ἰωάννης Βούκουρης, ὅστις κατὰ τὰς πληροφορίας τῆς τότε ἐκδιδομένης ἐφημερίδος ὁ **Σωτήρ**, πωλήσας τὸ πλοῖόν του εἰς Ἱσπανίαν, ἐμβῆκεν ἀπὸ Κάδιξ εἰς μίαν λέμβον μὲ δύο ναύτας καὶ ἔρθασεν εἰς τὰς Σπέτσας μετὰ τριάκοντα δύο ἡμερῶν πλοῦν, ἐξεγείρας πολὺ φυσικὰ τὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν τόλμην του. Ὁ Βούκουρης οὗτος δὲν ἦτο μόνον τολμηρὸς πλοίαρχος, ἀλλὰ καὶ παράτολμος ἐπιχειρηματίας, διὸ ἀγοράσας οἰκόπεδον καὶ συνεννοηθεὶς μετά τινος ἰταλοῦ ἐργολάβου Σανσόνη, κατώρθωσε νὰ προπωλήσῃ τὰ θεωρεῖα καὶ ν' ἀνεγείρῃ τὸ γνωστὸν θέατρον τοῦ Μπούκουρη, ὅπερ ἐπὶ πεντήκοντα ὁλόκληρα ἔτη ἦτο τὸ μόνον ἐν Ἀθήναις θέατρον. Πάντες σχεδὸν τὸ ἐνθυμοῦνται. Ἦτο μικρὸν καὶ ἀτελὲς ἐν πολλοῖς καὶ εἰς τὴν ἐσχατιὰν τῆς πόλεως τότε κείμενον. Ἡ ὁδὸς αὐτοῦ ἦτο σκοτεινὴ καὶ βορβορώδης, φανοὶ δὲν ὑπῆρχον πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, δύο δὲν ἦσαν ἐν ὅλῳ αἱ ἄμαξαι καθ' ὅλην τὴν πόλιν, ἑπομένως αἱ κυρίαι μετέβαινον εἰς τὸ θέατρον ἱππεύουσαι ὀνάρια, κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ τῆς παραστάσεως ἡ ἔξωθεν τοῦ θεάτρου μικρὰ πλατεῖα προσελάμβανεν ὅψιν χωρικῆς πανηγύρεως. Τὰ ὀνάρια δὲν ἦσαν τὸ μόνον μέσον τῆς μεταφορᾶς. Συνηθέστατα τὰ στιβαρὰ νῶτα τῶν Μελιταίων ἀχθοφόρων μετέφερον ἐν πάσῃ ἀναπαύσει σεβαστοὺς κυρίους μέχρι τῆς θύρας τοῦ θεάτρου. Ὁ τρόπος τῆς μεταφορᾶς οὗτος ἐλέγετο **καλικούτσα**. Ἐν τούτοις τὸ θέατρον τοῦτο ἤρχισε τὰς παραστάσεις, μὲ τὴν Lucia di Lamermur, ἣν ὑπεκρίνετο ἡ ὑψίφωνος Ῥίττα Μπάσσο, διεκρίνοντο δὲ ἡ Ῥίτση, ἡ Λούλη, ὁ βαρύτονος Πολάνης καὶ ὁ ὑψίφωνος Τσουκέτης. Τὰ μελῳδήματα τῆς μουσικῆς τοῦ Δονιζέτη ἦσαν τὰ πρῶτα ἀκουσθέντα ἐν Ἀθήναις, καὶ ἡ Ῥίττα Μπάσσο ἡ πρώτη ἀοιδὸς ἡ ἐνθουσιάσασα τοὺς ἀπογόνους τοῦ Σοφοκλέους.

Τῆς ἀοιδοῦ ταύτης ἡ φήμη μεταδίδεται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν καὶ εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς μεταγενεστέρους διεσώθησαν τ' ἀνέκδοτα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ οἱ γεροντικοὶ ἔρωτες τοῦ Λόντου, ὅστις ἐν τῷ θεάτρῳ διενυκτέρευε, καίτοι δ' ἀπολέσας τὴν ὀδοντοστοιχίαν του, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ προφέρῃ τὸ ρ, ἐν τούτοις πρὸς γενικὴν θυμηδίαν μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἐκραύγαζε — Μπλάβο Λίττα.

Αὗται δὲ αἱ παραφθαρμέναι λέξεις τόσον εἶχον γενικευθῆ, ὥστε ὁσάκις ὁ γέρων Λόντος ἐπρόβαλλεν εἰς γωνίαν τινὰ τῆς ὁδοῦ, ἤκουε πανταχόθεν ἀντηχούσας ὡς λοιδορίας τὰς λέξεις :

— Μπλάβο Λίττα.

Ἐφ' ὅσον ἐξηκολούθουν αἱ παραστάσεις, ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ δημοσίου ἐκορυφοῦτο. ἔρθασε δὲ ἡμέρα καθ' ἣν τὸ θέατρον καὶ τὴν χρηματαγορὰν ἀκόμη τῆς πόλεως συνεκλόνισε, διότι τὸ εἰκοσόρραγκον κατὰ τὴν χρυσῆν ἐκείνην ἐποχήν, ὑψώθη ἐπὶ δύο ἡμέρας κατὰ μίαν δραχμήν. Ἰδοὺ δὲ ἡ αἰτία. Ἡ κυρία Ῥίττα Μπάσσο πρωταγωνίστρια τοῦ θεάτρου, ἔδωκε τὴν εὐεργετικήν της ἑσπέραν, τὴν ἡμέραν δ' ἐκείνην αἱ Ἀθῆναι εὑρίσκοντο εἰς ἔξαψιν. Ἰδοὺ πῶς περιγράφει αὐτόπτης θεατὴς τὰ γενόμενα. «Ἀπὸ τῆς πρωΐας πολλοὶ περιερχόμενοι τὴν ἀγορὰν ἐσύναζον τὸ χρυσίον μὲ προθυμίαν νὰ καταθέσωσιν αὐτὸ εἰς τὸν βωμὸν τῆς μαγικῆς σειρῆνος. Ἄμιλλα μεγίστη ἀνεπτύχθη περὶ τοῦ τίς θὰ ἔδιδε πλειότερα χρήματα, τὸ δὲ περίεργον εἶνε ὅτι πολλοὶ νέοι θέλοντες νὰ φανῶσι μεγαλόδωροι πωλήσαντες τὰ φορέματά των κατώρθωσαν νὰ προσφέρωσιν εἰς αὐτὴν τὰ ἀνωφελῆ δῶρά των. Πολλοὶ ὑπάλληλοι ἐδανείσθησαν πρὸς τριάκοντα τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τοῦ μισθοῦ των καὶ διηγοῦνται ὅτι καὶ ὁμολογίαι ἐρρίφθησαν εἰς τὸν δίσκον. Ἄλλοι πάλιν παλίμπαιδες περιερχόμενοι ἀπὸ πρωΐας τὰ καφενεῖα ἐνεθουσίαζον τὰ πνεύματα τῶν ἀνοήτων καὶ ματαιοφρόνων. Πᾶν ἄλλο θέμα ὁμιλίας εἶχεν ἐκλείψει καὶ περιεστρέφοντο μόνον ὅλαι αἱ συζητήσεις εἰς τὴν Ῥίττα Μπάσσο. Ἡ συναχθεῖσα ποσότης ὑπερέβη τὰς ἑπτακισχιλίας δραχμάς». Φυσικὰ τοῦτο πλέον μετεβάλλετο εἰς σκάνδαλον κοινωνικὸν καὶ ἀνέπτυξε κατ' ἀκολουθίαν ἀντίδρασιν. Ὁ τότε γυμνασιάρχης Γεώργιος Γεννάδιος κατεκεραυνοβόλησεν ἐκείνους οἵτινες μετέβησαν εἰς τὸ θέατρον δι' ἀγορεύσεως καὶ ἀπηγόρευσε τὴν εἴσοδον τῶν μαθητῶν εἰς αὐτό, πάνοπλος δὲ κατῆλθε καὶ ἡ κριτικὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐναντίον οὐχὶ πλέον τῶν ἠθοποιῶν, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Ροσσίνη.

Δὲν ἀντέχω εἰς τὸν πειρασμὸν καὶ παραθέτω μέρος τῶν τεχνοκριτικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης : Φανταστῆτε, ἔγραφον, εἰς τὸ θέατρον τοῦτο διδάσκονται μελοδράματα εἰς γλῶσσαν ἰταλικήν, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἂν ἀφαιρέσητε τὸ μέλος δὲν θέλετε εὕρη τίποτε ἄλλο, εἰμὴ λῆρον ἐρωτικὸν ἄνευ οὐδεμιᾶς πιθανότητος καὶ τέχνης δραματικῆς ἐσκευωρημένον. Ἀλλὰ δὲν εἶνε μόνον τοῦτο. Πολλάκις κακοηθέσταται πράξεις γίνονται τὸ κύριον τῶν μελοδραμάτων τούτων ἀντικείμενον, ὡς λόγου χάριν τὸ τιτλοφορούμενον Barbiere di Siviglia, κάποιου ἰταλοῦ Ροσσίνη, εἰς τὸ ὁποῖον πᾶς χρηστοήθης ἐρυθριᾷ, ὅστις δ' ἐκ τῶν κατοίκων τῆς πρωτευούσης ὡδήγησεν εἰς αὐτὸν τὴν γυναῖκά του ἢ τὴν ἀδελφήν του, ὡραῖον τῇ ἀληθείᾳ μάθημα ἠθικῆς τῇ ἔδωκεν.

Καὶ αὐτὰ μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὸ λιμπρέτον· ἰδέτε ὅμως καὶ ποῖον ἐξάψαλμον ψάλλει καὶ εἰς τὴν μουσικὴν τοῦ Κουρέως τῆς Σιβίλης. «Ἀλλὰ μήπως ἡ μουσικὴ αὕτη ἔχει καλὸν ἀποτέλεσμα ; Ἡ μουσικὴ τοῦ Κουρέως ἐπειδὴ εἶνε ἁπλῆ, οὐδαμῶς δὲ μετὰ τοῦ ὠφελίμου ἀναμιγνυομένη, εἶνε βεβαίως βλαβερά. Ἡ χαῦνος αὕτη ἁρμονία δὲν καταπραύνει ἀλλὰ μᾶλλον ἐξάπτει τῶν παθῶν τὴν κάμινον, καὶ τοῦτο γίνεται τῇ ἐνεργείᾳ τῆς κυβερνήσεως ὅπως μᾶς ἀποχαυνώσῃ μὲ τὰ ἀνήθικα θεάματα καὶ κατορθώσῃ νὰ μᾶς ἁλυσσοδέσῃ χωρὶς νὰ τὸ αἰσθανθῶμεν». Ἀλλοίμονον, ἤρχιζεν ἀπὸ τότε ἡ φρενῖτις καθ' ἣν πᾶν ὅ,τι ἐγίνετο ἔκρυπτε τυραννικοὺς σκοπούς, ἐπιδιώκοντας τὴν καταπάτησιν τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν τοῦ πολίτου. Ἰδοὺ καὶ ὁ ἐπίλογος τῆς κρίσεως ταύτης, ἥτις κατώρθωσε τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἰταλίας νὰ τὴν ἀποδώσῃ εἰς τὴν μουσικὴν τοῦ Ῥοσσίνη καὶ τοῦ Δονιζέτη. «Τοιούτους δούλους, ἔλεγεν ἐν συμπεράσματι, ἐπιθυμεῖ ἡ Κυβέρνησις νὰ ἴδῃ καὶ τοὺς Ἕλληνας, πλὴν ἂς βεβαιωθῇ ὅτι τὰ ἔντιμα σχέδιά της δὲν θέλουσιν ἀποβῆ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν της, καθ' ὅσον ἡ χεὶρ τοῦ Ἕλληνος, ἡ ἀποτινάξασα τὸν σιδηροῦν ζυγὸν τετρακοσίων ἐτῶν, θέλει τινάξει καὶ τὸν ζυγὸν τοῦ Ἰταλικοῦ Θεάτρου».

Φαίνεται ὅμως ὅτι οὔτε αἱ δημηγορίαι τοῦ Γεννα-δίου, οὔτε τοῦ τύπου αἱ πύρινοι διαμαρτυρίαι, κατώρθουν ν' ἀναστείλωσι τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν θεατῶν. Μανία πραγματικὴ τότε κατέλαβε τοὺς ἀντιμελοδραματικούς, ἥτις ὑπερέβη πᾶν ὅριον, ὅτε ἐσπέραν τινὰ ἡ μεσόφωνος Λούλη, φ ἔρουσα ἀνδρικὴν μεσαιωνικὴν ἐνδυμασίαν, ἐπέδειξε τὰς εὐτόρνους κνήμας της ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ. Οἱ ἀσυνείθιστοι ἀκόμη εἰς τοιούτου εἴδους θεάματα Ἀθηναῖοι, οἱ ἐξαγριούμενοι καὶ εἰς τὸν θροῦν προστριβομένης ἀκόμη γυναικείας ἐσθῆτος ἀνελύοντο ἐξ ἡδονῆς πρὸ τοιούτων τρυφερῶν ἀποκαλύψεων καὶ ἡ ὄψις των ἐρυθροτέρα καθίστατο τῶν ἐν τῇ πλατείᾳ θαλλόντων ἀρειμανίων φεσίων.

Τότε ὁ γέρων Δούκας, ἄλκιμος φουστανελλᾶς, ἐν βρίθοντι θεάτρῳ ἀνηγέρθη καὶ διεμαρτυρήθη ἐπισήμως κατὰ τῶν γραφόντων ἐναντίον τοῦ ἰταλικοῦ μελοδράματος διὰ τῶν ἀκολούθων ἀξιομνημονεύτων λόγων :

— Πατριώτες ! Ζήτω τὸ Ἰταλικὸ καὶ στὸ διάβολο ἂς πάῃ καὶ τὸ παλιάμπελο. Τὸ παλιάμπελο τοῦτο ἦτο τὸ ἔσχατον λείψανον τῆς περιουσίας του, ἥτις κατηναλώθη χάριν τῆς τρυφερᾶς Λούλης, ἀπὸ τῆς στιγμῆς δ' ἐκείνης διεγράφετο καὶ ἡ τύχη τῆς τελευταίας αὐτοῦ ἀμπέλου. Ἂν ἐκ τοῦ μελοδράματος ἀπώλεσε πᾶν ὅ,τι εἶχεν ὁ γέρων Δούκας, ἀπέκτησεν ὅμως ἓν ἐπώνυμον, ὅπερ ἀντικατέστησε τὸ ἰδικόν του, μέχρις ἐσχάτων δὲ ἦτο γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα «μπράβο-μπράβο».

[Ἕπεται τὸ τέλος] Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΜΕ ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ

— Τέτοιος δράκος, καὶ νὰ ποθάνῃ σὲ πέντε μέρες !

— Καὶ μὲ τέτοια τάξη ποῦ ζοῦσε !

— Αὐτοὶ οἱ δυνατοί, καθὼς φαίνεται, μιὰ καὶ πέσουν, πιὰ δὲ σηκώνουνται.

— Πές μας, γιατρέ, νὰ χαρῇς τὰ μάτια σου· τί τὸν ἔκαμε νὰ ποθάνῃ ἔτσι ἄξαφνα τὸν καλό μας τὸ δάσκαλο ;

Δὲ μποροῦσα νὰ τοὺς ξεφύγω· ἔπρεπε νὰ τοὺς τὸ ξηγήσω. Ἔπειτα δὲν πείραζε καὶ πολύ. Ἄναψα λοιπὸν τὸ τσιγάρο μου, παράγγειλα τὸν καφέ μου, κι ἄρχισα :

«Εἶναι τώρα ἕξη μέρες, ἀπὸ τὴ βραδιὰ ποῦ τὸν εἴχαμε ἀνάμεσά μας. Θυμᾶστε σὰν μπῆκε μέσα, φρέσκος καὶ ῥοδοκόκκινος ἀπὸ τὸν περίπατο. Θυμᾶστε τὰ χωρατά του, τὰ γέλοια του. Καλὸς καὶ χρυσὸς δάσκαλος, Θεὸς συχωρέστον. Πῆγε στὸ σπίτι του κεῖνο τὸ βράδυ, νωρὶς νωρὶς, καθὼς πάντα. Ἔτυχε νὰ πάγω καὶ γὼ μαζί του. Καθήσαμε στὸ μπαλκόνι, ἦρθε ὕστερα κι ὁ ἀξάδελφός του ὁ δάσκαλος τοῦ Δημοτικοῦ, καὶ, δυὸ δασκάλοι κ' ἕνας γιατρός, τί ἄλλη κουβέντα νὰ κάμουμε, παρὰ βιβλία, σοφίες, καὶ τέτοια. Τὸ περίεργο εἶναι ποῦ καταντήσαμε στὴ θρησκεία, κι ἀπὸ τὴ θρησκεία στὴ δεισιδαιμονία, στὴν πρόληψη. Ν' ἀκούσῃ δὲν ἤθελε ὁ μακαρίτης πρόληψη. Τὸν ξέρετε τί αὐστηρὸς ποῦ εἶταν ἀπάνω σ' αὐτά. Πέρασε ἡ ὥρα, σηκωθήκαμε καὶ φύγαμε. Σὲ εἰκοσιτέσσαρες ὧρες μέσα εἶτανε στρωμένος στὸ κρεβάτι καὶ πῆγα νὰ τονε δῶ.

Ἕνα τρομερὸ κρυολόγημα. Τοῦ διόρισα γιατρικὰ καὶ βγαίνοντας ρωτῶ τὴ γυναῖκα του, πῶς ἔτυχε νὰ τἀρπάξῃ αὐτὸ τὸ κρύο! Στάθηκε ἡ δασκάλαινα στὸ κατώφλι τῆς ἔξω θύρας, καὶ μοῦ λέει:

«Ντρέπουμαι νὰ σοῦ τὸ πῶ, γιατρέ, μὰ δὲν μπορῶ. Δὲν ξέρω τί τοῦ ἦρθε χθὲς ἄξαφνα ν' ἀρχίσῃ καὶ νὰ παραμιλάῃ ἀπάνω στὸν ὕπνο του, καὶ νὰ μὲ τρομάζῃ μὲ τὶς φωνές του. Τὸν τραβῶ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν ξυπνῶ. Σὰν ἦρθε στὸ νοῦ του, — Τί παράξενο ὄνειρο μοῦ λέει! Ἐγώ, νὰ σοῦ πῶ, δὲν πολυπρόσεξα τὰ λόγια του. Γύρισα ἀπὸ τἄλλο πλευρό, κι ἄρχισα νὰ μισοκοιμοῦμαι. Σὲ λιγάκι, τὸν ἀκούγω καὶ σηκώνεται.—Ποῦ πᾶς; τοῦ κάνω. — Δὲν μπορῶ, μοῦ λέει, θὰ κατεβῶ. Νὰ σοῦ πῶ, γυναῖκα. Θὰ κάμω ἕνα ἀνόητο πρᾶμα. Ἂν ἔβγῃ, τόσο τὸ καλήτερο· ἂ δὲν ἔβγῃ, δὲ χάνουμε τίποτε.

Ἐγὼ θάρρεψα πῶς ἄρχισε νὰ σαλεύῃ ὁ νοῦς του. Σηκώνουμαι καὶ τὸν παρακινῶ νὰ ξαναπλαγιάσῃ. Τοῦ κάκου. — Τὸν εἶδα, μοῦ κράζει, τὸν εἶδα θεοράνερα μέσα στὸ χῶμα, καὶ θὰ πάγω νὰ τὸν ἀνοίξω, νὰ τὸν ξεχώσω.

— Ποιό πρᾶμα; τόνε ρωτῶ.

— Αἴ, ποιό πρᾶμα! Νὰ, εἶδα στὸν ὕπνο μου πῶς ἔχουμε θησαυρὸ κρυμμένο στὸ σπίτι μας. Ἐκεῖ κοντὰ στὴ μεγάλη τὴ σρίδα, μὲς στὸ κατώγι.

Ἀνάβει τὸ φῶς, παίρνει τὴ λάμπα καὶ κατεβαίνει καθὼς εἴτανε, μὲ τὰ νυχτικά. Πηγαίνω κατόπι του. Μπαίνουμε στὸ κατώγι, παίρνει σκαφτήρι καὶ φτυάρι, πηγαίνει κατὰ τὴν κώχη τῆς μεγάλης τῆς σρίδας, καὶ χτυπῶντας τὸ πόδι στὸ χῶμα, γυρίζει καὶ μοῦ λέει: —Ἐδῶ, ἐδῶ τὸ εἶδα πῶς εἶναι.

Τί νὰ κάμω! Ἄρχισα νὰ τὸ μισοπιστεύω καὶ γώ. Αὐτὸς ἔσκαβε, καὶ γὼ φτυάριζα. Ὧρες ὧρες, σὰν νὰ το καταλάβαινε τί τρέλλα ἔκανε, κι ἄρχιζε τὰ γέλοια ἐκεῖ ποῦ ἔσκαβε. Γελοῦσα τότες καὶ γώ. Ὡς δυὸ ὧρες τὶς περάσαμε ἔτσι. Ὡς μισὴ ὀργυιὰ πήγαμε κάτω· μήτε κεραμίδι σπασμένο δὲ βρήκαμε. Σωστό, κοσκινισμένο χῶμα. Ἀρχίσανε νὰ λαλοῦνε κ' οἱ πετεινοί.

— Φτάνει μας, τοῦ λέγω, ἂς ἀνέβουμε πιά. Γιὰ καλὸ δὲν εἶταν αὐτὸ τὄνειρό σου.

Ἀκουμπάει μιὰ στιγμὴ στὸ σκαφτήρι, καὶ, — ἔχεις δίκιο, μοῦ λέει. Νὰ τονε γεμίσουμε τώρα τὸ λάκκο, καὶ νὰ πλαγιάσουμε. Τρέλλα μου εἶταν καὶ τίποτες ἄλλο. Ἀνέβα ἐσὺ ἀπάνω κ' ἔρχουμαι γὼ κατόπι.

Ἀνέβηκα πάνω, καὶ πλάγιασα κατακουρασμένη. Σὲ λιγάκι ἦρθε καὶ κεῖνος. Εἴτανε μουσκίδι δρωμένος.»

Τώρα τὴ νοιώθω τὴ δουλειά, εἶπα τῆς δασκάλαινας. Κάμετέ τονα νὰ δρώσῃ ὅσο μπορεῖ, νὰ μὴν τοῦ γυρίσῃ πλευρίτης.

Ὅλα τοῦ κάκου σταθήκανε. Μιὰ κ' ἔχωσε ὁ Χάρος τὰ νύχια του μέσα σὲ κεῖνο τἀντρειωμένο κορμί, γλυτωμὸ πιὰ δὲν εἶχε. Κάθε μέρα καὶ χειρότερα πήγαινε. Τὴ στερνὴ τὴν ἡμέρα, ἐκεῖ ποῦ στέκουμουν ἀπὸ πάνω του, γυρίζει καὶ μοῦ λέει: «Γιατρέ μου, τὸδειξα πῶς εἶμαι ἀληθινὸς *δάσκαλος*: ἄλλα διδάσκω, κι ἄλλα — καὶ κεῖ ἀπάνω ξεψύχησε.

Α. Ε.

ΕΞ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΝ

Η ΜΙΚΡΗ ΝΟΕΜΗ

Ὡς γνωστὸν ἡ σύζυγος τοῦ κ. Ψυχάρη εἶνε κόρη τοῦ μεγάλου Ρενὰν καὶ ὀνομάζεται *Νοεμή*. Ὁ λόγος δι' ὃν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ πατέρα της τὸ ἀσυνήθιστον αὐτὸ ἑβραϊκὸν ὄνομα ἐξηγεῖται διὰ τῆς ἑξῆς τρυφερᾶς διηγήσεως, ἣν ἀποσπῶμεν ἐκ τοῦ τόμου τοῦ Ρενὰν τοῦ ἐπιγραφομένου «Souvenirs d' enfance et de jeunesse». Σ. τ. Δ.

Ἂν καὶ ἡ ἀνατροφή μου ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, θρησκευτικὴ καὶ ἱερατική, δὲν ἄφησε νὰ γνωρισθῶ στὴ νεότητά μου μὲ ὑποκείμενα τοῦ ἄλλου φύλου, ὅμως εἶχα μικρὲς παιδιάτικες γνωριμίες· ἀπ' ὅλες αὐτὲς μία γλυκὰ θυμοῦμαι πάντα. Ἀπὸ πολὺ νωρὶς ἄρχισα ζωηρὰ νὰ συμπαθῶ στὰ κοριτσάκια· τἀναζητοῦσα πολὺ περισσότερο ἀπὸ τἀγόρια. Τἀγόρια δὲ μ' ἀγαποῦσαν· ὁ ντροπαλός μου ἀέρας τὰ ἐνοχλοῦσε. Μαζί τους δὲν κατώρθωνα νὰ παίξω· μὲ φώναζαν κυρία· δὲν ἦταν πείραγμα ποῦ νὰ μή μου τὸ κάμουν. Ἀλλὰ πόσο καλὰ περνοῦσα μὲ τὰ κορίτσια τὰ συνομήλικά μου· ὅλα μ' εὕρισκαν ἥσυχο καὶ φρόνιμο. Ἤμουν δώδεκα ὡς δεκατριῶν χρόνων. Δὲν καταλάβαινα τίποτε ἀπὸ τὸ μαγνίτη ποῦ μ' ἔσερνε πρὸς ἐκεῖνα. Μόνο, καθὼς μοῦ φαίνεται, ἀόριστα κάπως ἔνιωθα πῶς ὑπάρχουν πράγματα ποῦ πρέπουν στοὺς ἄντρες καὶ δὲν πρέπουν στὲς γυναῖκες· κ' ἔτσι αὐτὲς μπροστά μου ἐπρόβαλλαν σὰν ἀσθενικὰ καὶ χαριτωμένα πλάσματα ποῦ ζοῦσαν καὶ δέχονταν μὲ ὑπακοὴ τὴ ζωή τους, τὴν κανονισμένη. Ὅλες ὅσες γνώριζα εἶχαν μιὰ καλοίσκιωτη ταπεινοσύνη. Τότε πρωτοξυπνοῦσεν ἡ ψυχή μου· κ' ἔνιωθα μέσα μου μιὰ γλυκειὰ συμπάθεια κ' ἐστοχάζομουν πῶς ἔπρεπε νὰ τὴ βοηθήσω τέτοια ὑποταγὴ εὐγενικὴ καὶ νὰ τὴν ἀγαπήσω τὴν παρθενική τους δειλία.

Ἔβλεπα πῶς εἶχα νοῦ δυνατώτερο· ἀλλ' ἀπὸ τότε τὸ αἰσθανόμουν πῶς ἡ πολὺ ὡραία κ' ἡ πολὺ καλὴ γυναῖκα τὸν ξεδιαλύνει, ἀπὸ μέρους της, τέλεια τὸν κόμπο ποῦ ἐμεῖς μὲ ὅλη τὴ δύναμη τοῦ μυαλοῦ μας ἄλλο δὲν κάνουμε παρὰ νὰ τὸν μπερδεύουμε. Μπροστά της εἴμαστε παιδιὰ ἢ σχολαστικοί. Δὲν καταλάβαινα παρὰ θαμπά, ἀλλ' ἀπὸ τότε τὸ ξάνοιγα, πῶς ἡ ὀμορφιὰ εἶνε δῶρο τόσο ἔξοχο, ποῦ τὸ μυαλό, ἡ φλέβα, κ' ἡ ἀρετὴ αὐτὴ δὲν εἶνε τίποτε μπροστά της· γιὰ τοῦτο καὶ ἡ γυναῖκα ποῦ εἶν' ἀληθινὰ ὡραία ἔχει δικαίωμα τὰ πάντα νὰ καταφρονῇ, γιατὶ συγκεντρώνει, ὄχι μέσα σὲ ἔργο ἔξω χυμένο, ἀλλὰ μέσα στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό της, σὰ σὲ ἀγγεῖο σμύρνας, ὅλα ὅσα ὁ μεγάλος νοῦς γεννάει δύσκολα καὶ ἀσθενικὰ μὲ τὴ σκέψη ποῦ κουράζει.

Ἀνάμεσα στὲς μικρές μου αὐτὲς συντροφισσες εἶπα πῶς βρίσκοταν μία ποῦ ἐξαιρετικὰ μὲ μάγευε. Τὴν ἔλεγαν Νοεμή· πρότυπο φρονιμάδας καὶ χάριτος. Τὰ μάτια της γλυκὰ γλυκὰ λιγωμένα ἔδειχναν μαζὶ καλωσύνη κ' ἐξυπνάδα· λατρευτὴ ἦταν ἡ ξανθάδα τῶν μαλλιῶν της. Μπορεῖ νὰ ἦταν καὶ δυὸ χρόνια μεγαλήτερη ἀπὸ μένα· κι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον μοῦ μιλοῦσε εἶχε κάτι τι τῆς πρωτογέννητης ἀδερφῆς καὶ μαζὶ τῆς συνομήλικης παιδούλας. Ἐξαίρετα ἐννοοῦσεν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ὅσο κι ἂν μάλωναν οἱ μικρὲς φιλενάδες, ἐμεῖς πάντα συμφωνούσαμε.

Κοίταζα νὰ φέρω τὴν ἀγάπη μεταξύ τους. Ἡ Νοεμὴ δὲν πίστευε πῶς θὰ κατώρθωνα τίποτε. «Ἐρνέστε, μοῦ ἔλεγε, δὲ θὰ ἐπιτύχῃς· ζητεῖς νὰ κάμῃς ὅλους νὰ συμφωνήσουν.»

Ἡ παιδιάτικη αὐτὴ συμφωνία μας ποῦ κατὰ βάθος μᾶς ἔκανε κάπως ἀνώτερους ἀπὸ τοὺς ἄλλους, μᾶς ταίριασε τοὺς δύο γλυκύτατα. Τώρ' ἀκόμα δὲ μπορῶ ν' ἀκούσω νὰ τραγουδοῦν «Δὲ θὰ πᾶμε πιὰ στὸ δάσος» ἢ «Βρέχει, βρέχει, βοσκοπούλα» χωρὶς νὰ νιώσω κάποια λαχτάρα στὴν καρδιά. Βέβαια κι ἂν δὲ μ' ἔσφιγγεν ἡ μοῖρα, ὕστερ' ἀπὸ δυὸ τρία χρόνια, θὰ τὴν ἀγαποῦσα τὴ Νοεμή· ἀλλὰ ἤμουν βιγμένος στὴ μελέτη· ἡ θρησκευτικὴ φιλοσοφία μὲ εἶχε ρουφημένον ὁλοκληρον· οἱ ἀφῃρημένες ἰδέες φούσκωναν σὰν κῦμα μέσα στὸ κεφάλι μου καὶ μὲ ζάλιζαν καὶ μ' ἔκαναν ξένο καὶ ἀδιάφορο γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα.

Ἔπειτα ἕνα παράξενο ἐλάττωμα, ποῦ μ' ἔβλαψε συχνὰ στὴ ζωή μου, δὲν ἄφησε στὸν ἴσο δρόμο καὶ τὴ νεοχάραγη φιλία μας. Καθὼς εἶμαι ἀναποφάσιστος, εὔκολα ξεπέφτω στὰ ἀσυμβίβαστα, καὶ δὲ μπορῶ νὰ τὰ καταφέρω. Αὐτὴ τὴ φορὰ κ' ἕνα προτέρημα ἀνάμεσα στὰ ἄλλα μ' ἔκαμε νὰ ξεπέσω σὲ πράγματα ἀταίριαστα, λὲς πῶς ἦταν τὸ χειρότερο ἐλάττωμα. Μέσα στὴ συντροφιά μας ἦταν καὶ μιὰ παιδούλα, ὄμορφη πολὺ λιγώτερο ἀπὸ τὴ Νοεμή, καλὴ βέβαια καὶ ἀξιαγάπητη, ἀλλ' ὄχι τόσο ποθητή, τόσο τριγυρισμένη. Μ' ἀναζητοῦσε σὰν κάπως περισσότερο ἀπὸ τὴ Νοεμή, καὶ δὲν ἔκρυβε μιὰ κάποια ζήλια. Νὰ προξενήσω λύπη σὲ κανένα πάντα μοῦ ἐστάθη ἀδύνατο. Σὰ νὰ στοχάζομουν πῶς ἡ γυναῖκα, ποῦ δὲν ἔχει πολλὴ χάρη, εἶνε δυστυχισμένη, καὶ δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ τοῦχῃ κρυφὸ καϋμό, σὰ νὰ εἶνε ἄμοιρη. Κ' ἐπήγαινα μ' ἐκείνη ποῦ ἀγαποῦσα λιγώτερο παρὰ μὲ τὴ Νοεμή, γιατὶ τὴν ἔβλεπα λυπημένη. Κ' ἔτσι ἄφησα νὰ κομματιασθῇ σὲ δύο ἡ πρώτη μου ἀγάπη, καθὼς ἄφησα ὑστερώτερα νὰ κομματιασθῇ καὶ ἡ πολιτική μου, μὲ τὸν πλέον ἀδέξιο τρόπο. Μιὰ δυὸ φορὲς εἶδα τὴ Νοεμὴ ποῦ κρυφογελοῦσε γιὰ τὴν ἁπλότητά μου. Ναί μὲν πάντα μοῦ φέρνονταν εὐγενικά· ἀλλὰ κάποτε λὲς καὶ φανέρωνε κάτι σὰν εἰρωνεία, ποῦ τὴν ἔκανεν ἀκόμα πλέον χαριτωμένη.

Μὲ τὸν ἀγῶνα ποῦ πέρασα ὅλη μου τὴ νεότητα, τὴν ἐλησμόνησα σχεδόν. Ἀργότερα ἡ εἰκόνα της συχνὰ πρόβαλλ' ἐμπρός μου. Μιὰ μέρα ρώτησα τὴ μητέρα μου τί ἀπόγινε.

«Πέθανε, μοῦ εἶπε, πέθανε ἀπὸ λύπη. Δὲν εἶχε τύχη. Ἀφοῦ ἀπόμεινεν ὀρφανή, ἡ θεία της, ἄξια γυναῖκα, τὴν πῆρε μαζί της. Ἔκαμεν ὅ,τι μποροῦσε. Δὲν τὴν ἐγνώρισες παρὰ παιδί· κ' ἦταν ἀπὸ τότε ὄμορφη. Ἀλλ' ὅταν ἔγινεν εἴκοσι χρόνων, ἔδειχνε σὰ θεά. Τῶν μαλλιῶν της, ποῦ τὰ κρατοῦσε τοῦ κάκου φυλακωμένα μέσα στὴ σκούφια της, ξεχύνοταν οἱ σγουρὲς πλεξίδες σὰ μεστωμένα στάχυα. Πολεμοῦσε μὲ κάθε τι νὰ κρύψῃ τὴν ὀμορφιά της. Τὸ θαυμαστό της ἀνάστημα τὸ σκέπαζεν ἐπανωφόρι· τὰ μακρουλὰ καὶ λευκά της χέρια κρυμμένα πάντα μέσα σὲ χερόχτια. Ἀλλὰ τίποτε δὲν ἔκανε. Στὴν ἐκκλησιὰ μαζώνονταν οἱ νέοι γιὰ νὰ τὴ βλέπουνε στὴν προσευχήν της. Ἦταν παρὰ πολὺ ὡραία γιὰ τὰ μέρη μας, καὶ τόσο φρόνιμη ὅσο καὶ ὡραία.»

Τὰ λόγια αὐτὰ βαθειὰ μὲ συγκίνησαν. Ἀπὸ τότε περισσότερο τὴν εἶχα στὸ νοῦ μου, κι ὅταν ὁ Θεὸς μοῦ ἔδωκε μία κόρη, τὴν ἔδγαλα Νοεμή. Κ. Π.

(E. Renan)

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ

Δ'.

Ἰδιοριτικὸν χειρόγραφον τῆς μυθιστορίας Βαρλαὰμ καὶ Ἰωάσαφ.

Οἱ ἀντιγραφεῖς τῶν κωδίκων, οἱ βιβλιογράφοι, ἐλέγοντο ἄλλως καὶ καλλιγράφοι ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν Βυζαντίνων. Εὐλόγως δὲ τοῦτο· διότι ἀληθῶς δὲν ἦτο ἁπλῆ γραφή, ἀλλ' αὐτόχρημα καλλιγραφία ἡ ἀπαιτουμένη πρὸς ἀπαρτισμὸν τῶν χειρογράφων. Ἡ γραφὴ δὲν ἔχει μὲν πλέον κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας τὸν μνημειακὸν ἐκεῖνον χαρακτῆρα τῶν γραμμάτων τῶν ἐγχαραττομένων εἰς τοὺς ἀρχαίους λίθους καὶ τὰς χαλκᾶς πλάκας τῆς ἀρχαιότητος. Σὺν τῷ χρόνῳ ἔχει ἐπέλθει μεγάλη μεταβολὴ εἰς τὴν μεγαλογράμματον γραφὴν τῶν χειρογράφων καὶ ἔπειτα εἰς τὴν μικρογράμματον, ἥτις καὶ συμμεταβάλλεται μετὰ τῶν αἰώνων. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ μεταβολὴ αὕτη ἔχει ὡρισμένον ρυθμόν· οὐδὲν ὑπάρχει ἐν αὐτῇ τὸ αὐτόγνωμον καὶ αὐθαίρετον πλὴν σπανιωτάτων περιστάσεων, συνήθως δὲ ὁ βιβλιογράφος ἀκολουθεῖ ὡρισμένους κανόνας, οἵτινες εἶνε χαρακτηριστικοὶ διὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς γράφεται τὸ χειρόγραφον. Διὰ τοῦτο δέ, καὶ ὅταν δὲν σημειόνηται ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐγράφη κῶδίξ τις, δὲν εἶνε δύσκολον ἐκ τῆς ὅλης εἰκόνος τῆς γραφῆς νὰ διαγνώσωμεν τὸν αἰῶνα καθ' ὃν εἶνε γεγραμμένη.

Ἡ δὲ τοιαύτη σταθερότης τῆς γραφῆς καὶ ἐμμονὴ εἰς τὸ κατ' αἰῶνας παραδεδομένον σχῆμα τῶν γραμμάτων ἐξακολουθεῖ παρ' Ἕλλησι καὶ μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς τυπογραφίας καὶ κατ' ὀλίγον διάδοσιν αὐτῆς καὶ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις, ἐξακολουθεῖ δ' ἐπὶ μακρόν. Μέχρις αὐτοῦ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ὑπάρχει ἀπαραγνώριστός τις γενικὸς χαρακτὴρ, καθολική τις εἰκὼν γραφῆς, ἐξ ἧς δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν τὸν αἰῶνα καθ' ὃν ἐγράφη χειρόγραφόν τι. Μόνον δὲ κατὰ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα σὺν τῇ μεγάλῃ διαδόσει τῆς γραφῆς καὶ διὰ τὴν παραμέλησιν τῆς συστηματικῆς καλλιγραφίας ἐν τοῖς σχολείοις ἐξέλιπε γενικός τις τύπος γραφῆς καὶ ἔχομεν σχεδὸν τόσας γραφὰς ὅσας καὶ αἱ γράφουσαι χεῖρες.

Πόσον δὲ συντελεῖ ἡ κατὰ σύστημα διδασκαλία τῆς γραφῆς ἐν τοῖς σχολείοις εἰς τὴν διάδοσιν γενικοῦ τινος γραφικοῦ τύπου ἀποδεικνύει τὸ παράδειγμα τῶν Ἑπτανησίων, οἵτινες ἰδίως ἐν Κερκύρᾳ ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας εἶχον διαμορφώσει ὁμοίαν τινὰ γραφὴν εὐκόλως διαγινωσκομένην.

Κατὰ ταῦτα τὴν σήμερον τὸ ἰδιότροπον τῆς γραφῆς εἶνε τὸ σύνηθες, ἐν δὲ τοῖς ἀρχαιοτέροις αἰῶσι καὶ μετ' αὐτὴν τὴν ἅλωσιν συνήθης ἦτο ἡ κατὰ σύστημα καὶ μεθ' ὡρισμένου χαρακτῆρος γραφή. Αἱ γραφαὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων δὲν δύνανται νὰ γείνωσι τὸ ἀντικείμενον τῆς οὕτω δὴ λεγομένης παλαιογραφίας ἢ ὀρθότερον γραφογνωσίας· τῶν δὲ χειρογράφων τῶν παλαιοτέρων χρόνων ὀλίγα μόνον εἶνε τὰ μετέχοντα αὐθαιρέτου γραφικοῦ χαρακτῆρος καὶ ἀπέχοντα τῶν γνωστῶν παλαιογραφικῶν σχημάτων.

Ἑνὸς τῶν τοιούτων αὐθαιρέτως γεγραμμένων χειρογράφων τῶν παρελθόντων αἰώνων παρέχομεν σήμερον ἐνταῦθα τὸ πανομοιότυπον. Εἶνε κῶδιξ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ὅλως ἐξαίρετος διὰ τὴν ἔκτακτον δεινότητα τοῦ καλλιγράφου, ὅστις ἀπεμιμήθη πιστῶς τὸ σχῆμα τῶν τυπογραφικῶν χαρακτήρων μετὰ τοιαύτης τέχνης καὶ προσοχῆς, ὥστε ὁ θεώμενος τὸ χειρόγραφον δύναται νὰ πατηθῇ νομίζων, ὅτι ἔχει ἐνώπιόν του ἔντυπον βιβλίον, καὶ μόλις μετ' ἀκριβῆ καὶ ἐπιμελῆ ἐξέτασιν πείθεται, ὅτι πρόκειται περὶ αὐτοῦ χειρόγραφον. Καὶ ὁ μὲν καλλιγράφος ὠνομάζετο Λάμπρος ὁ Τυρναβίτης, τὸ δ' ἔτος τῆς γραφῆς τοῦ κώδικος εἶνε τὸ 1748, ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ ἐν τέλει τοῦ χειρογράφου σημειώματος ἔχοντος ὧδε· *Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα. Ἐγράφη διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς Λάμπρου τοῦ Τυρναβίτου ἐν ἔτει ᾳψμη'*. Εἶνε δὲ κεκοσμημένον τὸ χειρόγραφον δι' ἐπιτίτλων καὶ κοσμημάτων καλλιτεχνικωτάτων, ἐσχεδιασμένων πάντων τῇ γραφίδι διὰ μέλανος καὶ ἐρυθροῦ χρώματος. Ὁμοίας δ' ἐπιμελείας ἔχει ἀξιώσει ὁ καλλιγράφος καὶ τὰ κοσμοῦντα τὸν κώδικα ἐνιαχοῦ ἀρχικὰ γράμματα, ὧν δεῖγμα ἐπ' ἴσης παρέχει τὸ ὡραῖον Ο τοῦ ἐνταῦθα δημοσιευομένου πανομοιοτύπου.

Ἰδηρικὸν χειρόγραφον τῆς μυθιστορίας Βαρλαὰμ καὶ Ἰωάσαφ.

Τὸ χειρόγραφον τοῦτο, συγκείμενον ἐκ σελίδων 358, πρὶν περιέλθῃ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς μονῆς Ἰβήρων, ἐν ᾗ ἀπόκειται σήμερον φέρον τὸν ἀριθμὸν 465, ἀνῆκεν εἰς τὸν προηγούμενον τῆς αὐτῆς εὐαγοῦς μονῆς Ζαχαρίαν, ὡς διδασκόμεθα ἐκ σημειώματος γεγραμμένου ἐν τῇ κάτω ὤρᾳ τῆς πρώτης σελίδος. Ἄλλο δὲ σημείωμα ἐν τέλει τοῦ κώδικος ἀναγράφει τὰ ἑξῆς· *Ἦτον τοῦ μακαρίου Ζαχαρίου καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου, ὠνησάμην τοῦτο ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἱερᾷ συνάξῃ· ὅθεν τανῆν γέγονε κτῆμα κἀμοῦ τοῦ εὐτελοῦς προηγουμένου τῆς αὐτῆς μονῆς Μελετίου, τοῦ ἐκ Σμύρνης, ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ τρίτῳ κατὰ τὸν Μάρτιον. Καὶ οἱ κατὰ καιρὸν ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς ἐκείνου ψυχῆς.*

Περιλαμβάνεται δ' ἐν τῷ κώδικι, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς πρώτης σελίδος τῆς ὑπὸ τοῦ πανομοιοτύπου ἀποδιδομένης, «Ἱστορία ψυχωφελὴς ἐκ τῆς ἐνδοτέρας τῶν Αἰθιόπων χώρας τῆς Ἰνδῶν λεγομένης. Μετενεχθεῖσα πρὸς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλὴμ διὰ Ἰωάννου μοναχοῦ μονῆς τοῦ Ἁγίου Σάββα.» Εἶνε δὲ ἡ διήγησις αὕτη τοῦ Βαρλαὰμ καὶ Ἰωάσαφ ἡ περιωνυμοτάτη καὶ ἀρίστη τῶν θρησκευτικῶν μυθιστοριῶν τῶν μέσων αἰώνων, ἧς τὴν ὑπόθεσιν ὡς ἑξῆς ἀναλύει διὰ βραχέων ὁ ἐν Μονάχῳ καθηγητὴς Krumbacher ἐν τῇ ἐξαιρέτῳ του Ἱστορίᾳ τῆς βυζαντιακῆς γραμματείας. «Εἰδωλολάτρης βασιλεὺς τῆς Ἰνδίας, καλούμενος Ἀβεννήρ, μανθάνει παρ' ἀστρολόγων, ὅτι ὁ διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν σύνεσιν ἐξέχων υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάσαφ μέλλει νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Θέλων δὲ νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἐκπλήρωσιν ταύτην τῆς προμαντείας, κτίζει εἰς τὸν υἱὸν περικαλλὲς παλάτιον, ὅπως ὁ Ἰωάσαφ ζήσῃ ἐν αὐτῷ μακρὰν τῶν τοῦ βίου ἀνιαρῶν ἐν διαρκεῖ τέρψει καὶ εὐφροσύνῃ, «ἵνα τούτοις ὁ νοῦς αὐτοῦ τερπόμενος καὶ ἐντρυφῶν μηδὲν ὅλως περὶ τῶν μελλόντων διαλογίζεσθαι ἰσχύσειε, μήτε μέχρι ψιλοῦ ῥήματος τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ δογμάτων ἀκούσειεν.» Περιστοιχίζει δὲ ὁ βασιλεὺς τὸν υἱὸν δι' ὑπηρετῶν νεαρῶν καὶ εὐεκτούντων, οὐδ' εἰσάγεταί τις εἰς τὸ παλάτιον ξένος, ὅπως ὁ Ἰωάσαφ μηδεμίαν λάβῃ ἔννοιαν τοῦ φθαρτοῦ τῶν γηΐνων. Ἀλλὰ παρ' ὅλας ἐκείνας τὰς προφυλάξεις συναντᾷ ὁ βασιλόπαις ἕνα τραυματίαν καὶ ἕνα τυφλόν, ἄλλοτε δέ ποτε ἕνα γέροντα, τέλος δὲ καὶ ἕνα νεκρόν. Ἐρωτᾷ δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν περὶ τῶν λόγων τῶν τέως ἀγνώστων αὐτῷ φαινομένων καὶ ἄρχεται ἀπαύστως ἐρευνῶν περὶ τῶν ὅσα εἶδε καὶ ἤκουσε. Κρίσιμος δὲ διὰ τὴν ἐνδόμυχόν του ἐκείνην μεταβολὴν ἀπέβη ἡ συνάντησις μετὰ τοῦ αὐστηροῦ ἀσκητοῦ καὶ ἐρημίτου Βαρλαὰμ, ὅστις καὶ μυεῖ αὐτὸν τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Μάτην δὲ πειραθεὶς ὁ βασιλεὺς Ἀβεννὴρ νὰ ποστήσῃ τὸν υἱὸν ἀπὸ τῆς νέας διδασκαλίας, ἀποφασίζει τέλος νὰ διαιρέσῃ τὸ βασίλειον αὐτοῦ εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ ἕτερον παραδίδει εἰς τὸν υἱόν. Ὁ δὲ Ἰωάσαφ ἀναλαμβάνει μὲν τὰς ἡνίας τοῦ κράτους, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ παραιτεῖται δημοσίᾳ, ὅπως ἀποσυρθῇ εἰς τὴν ἐρημίαν. Καὶ πρῶτον μὲν κατηχεῖ εἰς τὸν χριστιανισμὸν τοὺς εἰς αὐτὸν ἀποσταλέντας ὑπὸ τοῦ πατρὸς πρέσβεις, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Ἀβεννὴρ μετὰ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ. Πληρώσας δὲ οὕτως ὁ Ἰωάσαφ τὴν ἱερὰν αὐτοῦ ἐντολὴν, μεταβαίνει εἰς τὴν ἔρημον καὶ τελευτᾷ τὸν βίον ὡς εὐσεβὴς ἐρημίτης. Τὸ δὲ τίμιον αὐτοῦ σῶμα θάπτεται ἐν λαμπρᾷ ἐκκλησίᾳ καὶ τελεῖ πλεῖστα ὅσα θαύματα καὶ ἰάσεις.»[1]

Ἀπέρρευσε δὲ ἡ περίεργος αὕτη θρησκευτικὴ μυθιστορία, ἥτις ἔτυχε μεγάλης ὑποδοχῆς παρά τε τοῖς Βυζαντίνοις καὶ τοῖς λαοῖς τῆς Δύσεως, ἐκ τῆς Ἰνδικῆς. Ἀληθῶς δὲ ἡ ὑπόθεσις τοῦ πρωτοτύπου στρέφεται περὶ τὸν βίον τοῦ Βούδδα. Καὶ μέχρι μέν τινος ἐπιστεύετο, ὅτι ὁ εἰς τὴν ἑλληνικὴν μεταφράσας τὸ ἔργον καὶ μεταπλάσας ἐπὶ τὸ χριστιανικώτερον τὴν ὕλην τῆς μυθιστορίας ὑπῆρξεν Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός· ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη εἶνε πεπλανημένη, φαίνεται δὲ μᾶλλον, ὅτι ὀρθὴ εἶνε ἡ ἐπιγραφὴ τῶν πλείστων χειρογράφων, προσγραφόντων τὸ ἔργον εἰς Ἰωάννην τινὰ μοναχὸν τῆς ἀρχαίας ἐν Παλαιστίνῃ μονῆς τοῦ ἁγίου Σάββα. Ἔγεινε δὲ ἡ μετάφρασις πιθανῶς κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος. Ἐξεδόθη δὲ τὸ ἑλληνικὸν κείμενον κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ Γάλλου φιλολόγου Boissonade τῷ 1832 ἐν τῷ τετάρτῳ τόμῳ τῶν Ἑλληνικῶν ἀνεκδότων, ἡ δ' ἔκδοσις ἐκείνη ἐπανελήφθη κατόπιν ἐν τῷ ἐνενηκοστῷ ἕκτῳ τόμῳ τῆς Ἑλληνικῆς πατρολογίας τοῦ Migne.

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

[1] Krumbacher Geschichte der byzantinischen Litteratur σ. 466.

Οἱ ζυθοπόται

Μαργαριτα Στεφα[1]

Ὁ Τόνης τοὺς εἶχεν ἴδει μακρόθεν καὶ φοβηθεὶς μήπως ἦσαν τίποτε ἐνδιαφερόμενοι, — ἀδύνατον νὰ ὑποθέσῃ ποῖοι ἦσαν πραγματικῶς, — ἐπέσπευδε τὴν ἐπιδιόρθωσιν ὅπως - ὅπως. Ἡτοιμάζοντο νὰ ἀναβοῦν πάλιν καὶ νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν δρόμον των. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἦτο πλέον ἀργά. Ὁ Τοκαδέλος ἐπήδησεν ἐκ τοῦ ἁμαξίου καὶ ἐφώναξε μὲ δυνατὴν φωνὴν τρέχων κατὰ τῶν φυγάδων:

«Ἔ, ἔ, ἔ, σταθῆτε! . . . ποῦ πᾶς;»

Ὁ Τόνης εἶχεν ὠθήσει τὴν Μαργαρίταν ἐντὸς τῆς ἁμάξης καὶ ἔσπευδε νὰνέλθῃ καὶ αὐτός, ἀλλ' ἡ ἐπιβλητικὴ φωνὴ τοῦ πατρός του τὸν ἀνέκοψε. Δὲν ἔχασεν ὅμως ὁλωσδιόλου τὸ θάρρος του. Εἶδεν ὅτι δὲν ὑπάρχει καιρὸς νὰ διαφύγῃ καὶ ἀπεφάσισε νὰντιταχθῇ. Προέβη ἓν βῆμα, ἤπλωσε τὰς χεῖρας ἐξ ἐνστίκτου, ὡσεὶ προασπίζων ὄπισθέν του τὴν ἅμαξαν μὲ τὸ πολύτιμόν της φορτίον καὶ εἶπε:

«Τί θέλετε;

— Ἔλα! ἔλα! ἄς τα ἐρτοῦνα! Τὴν κοπέλα νὰ φέρῃς ἐδῶ. Οἱ τίμιοι ἀθρῶποι δὲν κάνουν ἔτσι. Ντροπῆς. Ἔλα, ἐδῶ εἶνε καὶ ὁ νόνο τση.

— Ἂς εἶνε ὅποιος θέλῃ. Ἡ κοπέλα τόρα εἶνε δική μου.

— Ἂς εἶνε . . . νὰ εἶνε μάλιστα . . . μὰ ὄχι μὲ τέτοιον τρόπο . . .

— Ναῖσκε, νὰ εἶνε μὲ οὔλη μου τὴν καρδιὰ» εἶπε καὶ ὁ Γιακουμάκης, πεζεύσας πλησίον καὶ συνάπτων τὰς χεῖρας ὡς ἱκέτης. «Σοῦ δίνω τὴν ὑπόσχεσί μου καὶ τὸ λόγο μου, νά, μπροστὰ στὸν πα-

[1] Ἴδε σελ. 310

τέρα σου, νὰ μή σου ἀρνηθῶ ἄλλο . . . . νὰ σας στεφανώσω μὲ τὴν εὐχή μου καὶ μὲ τὴ θέλησί μου . . . Μὰ νὰ μου δώσῃς ἀπόψε τὴ Μαργαρίτα, πρὶν ἀνανοηθῇ ὁ κόσμος καὶ μάθῃ τὴν ἀτιμία μας . . . Ἔλα νὰ ζῇς, παιδάκι μου! Μαργαρίτα μου!»

Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ἀτυχοῦς ἀνθρώπου κατέληξεν εἰς λυγμόν. Ὁ Τόνης συνεκινήθη. Τὸν τρόπον αὐτὸν δέν τον ἐπερίμενεν. Ἀλλὰ πρὶν προφθάσῃ νὰ ζητήσῃ πάλιν τὴν ὑπόσχεσιν καὶ νὰ τύχῃ τοῦ λόγου του, ἡ Μαργαρίτα κατῆλθε τῆς ἁμάξης, ἀπώθησε τὸν Τόνην ἐλαφρῶς καὶ προβᾶσα ἔπεσε μετὰ δακρύων εἰς τὸ στῆθος τοῦ πάππου της:

«Συμπάθειο!» εἶπε, «συμπάθησέ με, νόνε μου .. Πᾶμε ὅπου θέλῃς. Τώρα ποῦ ἔχω τὸ λόγο σου δέν με γνοιάζει. Πᾶμε».

Ὁ Τόνης δὲν εἶχε πλέον νὰ εἴπῃ τίποτε. Ὄχι μὲ πολλὴν λύπην, διότι ἐπήρχετο τοιαύτη λύσις, ἀφῆκε τὴν Μαργαρίταν νὰκολουθήσῃ τὸν Γιακουμάκην καὶ αὐτὸς ἠκολούθησε τὸν πατέρα του, ἐπιβᾶς τοῦ ἁμαξίου των. Ὁ Ματθαῖος ἔδωκε τὸ σύνθημα θριαμβεύων καὶ αἱ δύο ἅμαξαι αἱ ἀποχωρίσασαι τοὺς ἐραστάς, ἐξεκίνησαν. Εἰς τὴν θέσιν τοῦ Τόνη ἐκάθητο τώρα ὁ Γιακουμάκης,σώζων τὴν τιμήν του καὶ φέρων τὴν Μαργαρίταν του.

Δὲν εἶχον διατρέξει οὕτω μέγα διάστημα, ὅταν ἠκούσθη πάλιν τριγμός. Τὰ πρόσκαιρα δεσμὰ εἶχον λυθῇ καὶ ἡ ἅμαξα δὲν ἠμποροῦσε νὰ προχωρήσῃ. Ἐσταμάτησαν ὅλοι. Ὁ Στέφας καὶ ἡ Μαργαρίτα κατῆλθον . . . Τὸ τραῦμα τοῦ ἄξονος ἦτο ἀνίατον διὰ μέσων προχείρων. Ὁ Τοκαδέλος ἔνθους ἐκ τῆς μετὰ τοῦ υἱοῦ συμφιλιώσεως, δὲν ἐδίστασε διόλου νὰ φανῇ καὶ εὐγενής:

«Ὁρίστε, ὁρίστ'ἐδῶ νὰ γυρίσουμε μαζί. Χωρᾶμε!»

Συνεσφίγχθησαν καὶ οἱ τέσσαρες ὅπως ἠμπόρεσαν ἐντὸς τοῦ μικροῦ ἁμαξίου. Ἀπέναντι τοῦ Στέφα καὶ τῆς Μαργαρίτας, ὁ Τοκαδέλος καὶ ὁ Τόνης. Τὸ μυστήριον ἐτελέσθη εἰς τῆς νυκτὸς τὸ σκότος καὶ τὴν ἐρημίαν, πρὶν ἀναλάμψῃ εἰς τῆς ἡμέρας τὸ φῶς καὶ τὴν πολυκοσμίαν. Ἐπέστρεφον μαζὶ θριαμβεύοντες, μετὰ τῶν ἰδικῶν των, ὡς ἐὰν ἦσαν μεμνηστευμένοι ἐπισήμως οἱ νέοι. Δὲν ὠνειρεύοντο ἴσως οὐδὲ αὐτοὶ τόσην τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ τολμηροῦ σχεδίου των . . .

Εἰς τὴν ὥραν ἐκείνην τῆς εὐτυχίας καὶ τοῦ θριάμβου, ὀλίγον ἐσυλλογίσθη ὁ Τόνης τὸν καλόν του ἁμαξηλάτην, τὸν ὁποῖον ἄφινεν ὀπίσω, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς νυκτὸς μὲ σπασμένην τὴν ἅμαξαν, εἰς τὴν ὁποίαν τόσην ὤφειλεν εὐγνωμοσύνην. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἁμάξιον, ἐξεπλήρωσε λαμπρὰ τὴν ἀποστολήν του. Ἀφῆκε πρῶτα εἰς τὸ ἀρχοντικὸν πατέρα καὶ υἱόν, — πρώτην φορὰν ὕστερ' ἀπὸ τόσον καιρὸν μαζί, — καὶ ἔφερε μέχρι τοῦ Ἄμμου τὸν πάππον καὶ τὴν ἐγγονήν. Πεζοὶ ἐκεῖθεν αὐτοὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν δρομίσκον των, τὸν φωτιζόμενον ἤδη ὑπὸ τῆς ἀνυψωθείσης ἡμισελήνου. Κανὲν ἀδιάκριτον παράθυρον δὲν ἠνοίχθη ὄπισθέν των. Δέν τους εἶδε, δέν τους ἔμαθε ψυχή. Ἡ Νένε τοὺς ἤνοιξε τὴν θύραν σιγά, σιγά. Ἡ Γιακουμάκαινα, ἡ ὁποία δὲν εἶχεν ἀφήσει τὴν μετὰ τῶν εἰκονισμάτων της συνομιλίαν, ἔκαμεν ἀκόμη μίαν μετάνοιαν εὐχαριστήριον.

Δόξα σοι ὁ Θεός! Ἡ τιμὴ ἐσώθη.

Θ'

«Ἀπόψε! Ἀπόψε!» ἔλεγεν ὁ Πῶπος Ἀράχτης πρὸς τοὺς φίλους του. «Θᾶν' ἕνας πολὺ περίεργος γάμος. Στὴν ἐκκλησία, ξέρετε, στὴν Παναγία . . .

— Θᾶσαι σύ;

— Θᾶμαι καὶ δὲν θᾶμαι».

Ἡ μυστηριώδης αὕτη φράσις, ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας ἠγάπα ἰδιαιτέρως ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ μουστάκι, ἐσήμαινεν ὅτι μὴ θέλων νὰ φανῇ εἰς τὸν Ναόν, ἀπρόσκλητος αὐτὸς μεταξὺ τῶν κεκλημένων, εἶχε λάβει τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Ἐφημερίου, τοῦ ὁποίου ἐγνώριζε τὴν οἰκογένειαν, ***νὰ τρυπώσῃ εἰς τὸ γυναικεῖον.*** Πράγματι δὲ τὴν ἑσπέραν, ὀλίγον πρὸ τῆς ὀγδόης — Κυριακή, Ἰουλίου 15, 188 — ὁ Πῶπος ἀνήρχετο σπεύδων καὶ λαθραίως τὴν μικρὰν κλίμακα τοῦ κελλίου τῆς Παναγίας, δηλαδὴ τῆς οἰκίας τοῦ Ἐφημερίου. Ἐκεῖ τὸν ὑπεδέχθη μόνη ἡ ὑπηρέτρια, μία γεροντοκόρη ἐκτάκτου ἀσχημίας, ὀνομαζομένη Μάρθα, ἦλθαν δὲ βραδύτερον καὶ δύο φίλαι της καὶ συνάδελφοι ἀπὸ τὴν γειτονειάν, ὡραιότεραι ἀληθῶς, διὰ τὸν ἴδιον σκοπόν. Ἡ παπαδιὰ εἶχε φορέσει τὸ μαῦρόν της μεταξωτὸν καὶ κατέλθει ἤδη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, πρᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον ὁ Πῶπος δὲν δυσηρεστήθη καὶ πολύ. Ἡ Μάρθα τὸν ὡδήγησεν εἰς τὸν γυναικωνίτην. Τρεῖς θέσεις ἐκ τοῦ κοινοῦ δικτυωτοῦ ἐξώστου, τοῦ ἀπέναντι τοῦ Ἱεροῦ, ἦσαν χωρισμέναι διὰ λεπτοῦ σανιδίνου διαφράγματος· τὸ μέρος δὲ τοῦτο ἦτο προωρισμένον ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Ἱερέως. Μίαν τῶν τριῶν θέσεων κατέλαβεν ὁ Πῶπος, σύρας πλησίον μίαν ὑψηλὴν καρέκλαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἠμποροῦσε νὰ κάθηται συγχρόνως καὶ νὰ βλέπῃ. Τὰς δύο ἄλλας θέσεις πλησίον κατέλαβον ἡ Μάρθα καὶ αἱ φίλαι της.

Ὄπισθεν τῶν ῥομβοειδῶν ὀπῶν τοῦ δικτυωτοῦ, τὸ γαλανὸν καὶ διεισδυτικὸν ὄμμα τοῦ Πώπου ἔβλεπεν ἄπληστον. Ἡ ἐκκλησία, ἡ γνωστή μας, ἔλαμπε κατάχρυσος καὶ φωταγωγημένη. Ὅλα ἐνόμιζες ὅτι ἐγέλων ἐκεῖ μέσα, — οἱ χρυσοῖ γλυπτοὶ ἄγγελοι, οἱ κρατοῦντες ἄνωθεν τῶν θυρῶν τοῦ Ἱεροῦ στέμματα χρυσᾶ· αἱ μεγάλαι γενειῶσαι μορφαὶ τῶν προφητῶν καὶ τῶν Ἁγίων, εἰς τοὺς τοίχους ἔνθεν καὶ ἔνθεν, συγκλίνουσαι μέχρι τοῦ λάμποντος εἰκονοστασίου· αἱ ἐζωγραφημέναι σκηναὶ τῆς ὀροφῆς, μεταξὺ τῶν πλουσίων γλυφῶν, ἡ Παναγία μὲ τὸ ἀργυροῦν ὑποκάμισον καὶ τὸ χρυσοῦν της στέμμα, ὁ ξανθὸς Ἰησοῦς μὲ τὴν ἀρχιερατικήν του στολήν, ἐπιδεικνύων τὸ εὐαγγέλιόν του ἀνοικτόν· ἡ ὁλόχρυσος περιστερά, ἡ ἐκτείνουσα ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος πτέρυγας τολμηράς, — ὅλα ἐκεῖ μέσα. Οἱ πολυέλαιοι, αἱ κανδῆλαι, τὰ κηρία τοῦ γύρου, τὰ μανουάλια, τὰ κηρία τῆς προσπετίδας, ὅλα ἀναμμένα. Αἱ παντοειδεῖς αὗται ἀκτῖνες, προσπίπτουσαι ἐπὶ στιλβηδόνων καὶ διαπερῶσαι κρύσταλλα ποικιλόχροα, μυρίας ἐσκόρπιζαν μαρμαρυγάς. Ἀνοικτὰ ἦσαν τὰ ὑπερύψηλα παράθυρα καὶ ὁ ἀὴρ τῆς ἑσπέρας ἐκυκλοφόρει ἐλεύθερος, δροσερός, ἀλλ' ἀνίσχυρος, διαχέων τῶν ἀνθέων τὴν εὐωδίαν καὶ τοῦ καιομένου λιβανωτοῦ ἐπὶ τῶν ἀνθράκων τοῦ ἀργυροῦ θυμιατηρίου. Δύο θύραι ἦσαν ἀνοικταί·

μία ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν, ἡ κεντρική· καὶ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην· ἐκ τῆς πρώτης εἰσήρχοντο οἱ προσκεκλημένοι, ἐκ τῆς ἄλλης ὁ λαός, οἱ περίεργοι. Ἤδη ἡ Ἐκκλησία ἦτο πλήρης, τὰ στασίδια κατειλημμένα ὑπὸ γυναικῶν· οἱ ἄνδρες ὄρθιοι ἐπὶ τοῦ μαρμαροστρώτου δαπέδου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀντήχουν τὰ βήματα, κατὰ ποικίλους ἐσμοὺς μελανίζοντας. Πρὸς τὸν βόμβον τὸν ἐκ τῶν κάτω, ἀνταπεκρίνετο ἄνωθεν ὁ βόμβος τοῦ γυναικωνίτου, γεμάτου ἀπὸ γυναῖκας τοῦ λαοῦ, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχον ἔνδυμα γάμου. Ἐφ' ὅλου τούτου τοῦ πλήθους, τοῦ κλητοῦ καὶ τοῦ ἀκλήτου, τοῦ ἐστολισμένου καὶ τοῦ ἀτημελοῦς, πνεῦμα ἐπεφέρετο ἀνυπομονησίας. Ὅλων τὰ βλέμματα ἐστρέφοντο πρὸς τὴν μεγάλην θύραν τὴν ὁλάνοικτον, ἀφ' ἧς κατὰ συχνὰ διαλείμματα ἤρχοντο κρότοι ἁμαξῶν, κυλιομένων ἐπὶ τῆς μικρᾶς λιθοστρώτου πλατείας — καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὸ καθολικὸν τοῦ Ναοῦ τὸ ἀνθοστόλιστον, τὸ περιφραγμένον διὰ κιγκλίδων, ὅπου ὀλίγοι μόνον προνομιοῦχοι εἰσήρχοντο, ἀντιτιθέμενον διὰ τῆς κενότητός του πρὸς τὸ ὅλον πλήρωμα καὶ προαγγέλλον ὅτι κάτι τι μέγα θὰ ἐτελεῖτο μετ' ὀλίγον ἐν τῇ ἐκτάκτῳ του παρασκευῇ ἐπὶ τῆς λευκοσκεποῦς τραπέζης τῆς ἐν τῷ μέσῳ, ἐπὶ τῆς ὁποίας τἀναμμένα κηρία ἐσχηματίζον διπλοῦν τόξον εὐρὺ διὰ μικρῶν ὑποτρεμουσῶν φλογῶν . . .

Ἔβλεπεν ὁ Πῶπος, ἀλλ' εἶχε καὶ τὸν νοῦν του εἰς τὰς νεάνιδας, αἱ ὁποῖαι ἔβλεπον πλησίον του.

«Καὶ δέ μου δίνεις τὸ χρυσό σου ὄνομα» ἠρώτησε μίαν ἐξ αὐτῶν, ποῦ ἤρχισε νὰ του ἀρέσῃ περισσότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας δύο.

«Κατίνα» ἀπήντησεν ἡ νεᾶνις ἐρυθριῶσα καὶ ἀκκιζομένη.

«Κατίνα; Ὤ, καὶ τί ὡραῖο ὄνομας! . . Εὔχουμαι νὰ ἔρθω γλήγορα καὶ στὸ δικό σου τὸ γάμο.»

Ἡ νεᾶνις ἀπέστρεψε τὴν κεφαλὴν μειδιῶσα.

«Ἔλα, ἔλα! μὴ ντρέπεσαι τώρα καὶ δέ σου εἶπα κανένα κακὸ πρᾶμμα. . . Φυσικό. . . Τί; δὲ θὰ παντρευτοῦμε οὔλοι;»

Αἱ νεάνιδες ἐγέλασαν, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἡ Μάρθα, ἡ ὁποία εἶχε φαίνεται τὰς περισσοτέρας ἐλπίδας. Αὐτὸ ἐμάντευσεν ὁ Πῶπος καὶ τὴν ἠρώτησεν:

«Ἀλήθεια, Μάρθα;

— Δὲν ἠξέρω!» ἀπεκρίθη ἡ γεροντοκόρη μὲ τὴν λαρυγγώδη της φωνήν.

«Πῶς δὲν ἠξέρεις; Καὶ δὲ θὰ παντρευτῇς τοῦ λόγου σου;

— Ὄσκε! ἐγὼ δὲν εἶμαι γιὰ παντρεία.

— Μπᾶ, γιατί; Καὶ πῶς παντρεύεται ἀπόψε ἡ Στεροποῦλα;

— Ναῖσκε! μήν τη βάνῃς ἐρτούνη, ποῦ ἔχει, μάτια μου, ἕξη χιλιάδες κολοννάτα προικιό καὶ τὴν ἀγάπησε καὶ ὁ κόντε Τόνης πυροβολικά!

— Καὶ σένανε παναπῇ δὲ σ' ἀγαπάει κανείς; κανείς;» εἶπεν ὁ Πῶπος πρὸς τὴν Μάρθαν, ἡμικλείων συγχρόνως τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν πρὸς τὴν Κατίναν.

«Μπᾶ! μπᾶ! μεγάλη συφορά . . . τί λόγια εἶνε ἐρτοῦνα ποῦ λές;»

Καὶ ἔκυψε πρὸς τὸ δικτυωτὸν κρύπτουσα ἡ γεροντοκόρη τὸ ζαρωμένον πρόσωπον. Ἡ συνομιλία διεκόπη. Ἀλλ' εὗρε μετ' ὀλίγον ὁ Πῶπος θέμα διὰ νὰ τὴν ξαναρχίσῃ.

«Τί ἔμμορφος ποῦ εἶνε ὁ γάμος ἔτσι στὴν ἐκκλησία· πήλειο καλλίτερα παρὰ σὲ σπίτι, ἀλήθεια;

—Ἄ, ναί» ἀπήντησε πρόθυμος πάλιν ἡ Μάρθα. Ἤτανε, γλέπεις, τὸ σπίτι τους μικρὸ γιὰ τὴν καλέστρα ποῦ εἶχανε καὶ ἔτσι ἀποφασίσανε νὰ τονε κάμουνε στὴν ἐκκλησία.

— Καὶ στὰ δικά σου, κυρά μου . . . καὶ σὲ ἐκκλησία . . .

— Ἔλα, πάλι τὰ ἴδια ἀρχίνησες! Δέ σου εἶπα πῶς δὲν εἶμαι 'γὼ γιὰ ἐρτοῦνες τσὴ δουλειές;»

Διὰ νὰ την ἐξιλεώσῃ, ἀλλὰ πράγματι διὰ νὰ πλησιάσῃ καὶ ἐγγίσῃ εἰ δυνατὸν τὴν Κατίναν, ὁ Πῶπος ἤπλωσε τὴν χεῖρα καὶ ἐζήτησε τὴν χεῖρα τῆς γεροντοκόρης. Ἀλλὰ τὴν ἀπέσυρεν ἐκείνη μορφάζουσα καὶ κύπτουσα πάλιν πρὸ τὸ δικτυωτόν, εἶπεν:

«Ἔ, ἔ, ἔ . . . ἔρχουνται . . . ὁ Δεσπότης. . . ἰδέστε, τζόγια!»

Ἀπὸ τῆς κεντρικῆς θύρας εἰσήρχετο. βαίνουσα πρὸς τὸ καθολικόν, ἐν μέσῳ διπλοῦ στοίχου προσδραμόντων περιέργων, ἡ ἀναμενομένη συνοδεία. Προηγεῖτο ὁ Ἀρχιερεὺς μετὰ τῶν ἱερέων καὶ τῶν διακόνων του, ὑψηλὸς εἰς τὸ μαῦρόν του ρασον καὶ μεγαλοπρεπής, ἠκολούθει δὲ ἡ νύμφη λευχείμων, ὡραία, εἰς τὸν βραχίονα τοῦ πάππου της, ἐν μέσῳ λαμπροῦ ἐπιτελείου κυριῶν καταστολίστων καὶ κυρίων μὲ λευκὰ χειρόκτια καὶ ὑψηλὰ καπέλα, ἀφαιρούμενα τὸ ἓν κατόπι τοῦ ἄλλου ἐν ᾧ εἰσήρχοντο. Ὁ Τόνης ὡδήγει τὴν μητέρα του, μεγαλοπρεπῆ ὡς βασίλισσαν, μὲ ἰῶδες μεταξωτὸν φόρεμα, ἀναλάμψαν ζωηρῶς μεταξὺ τῶν λευκῶν καὶ μαύρων χρωμάτων. Τὰ χρυσᾶ σειράδια ἀξιωματικῶν τινων καὶ προξένων ἐν στολῇ. διαμοιρασθέντα ἀνὰ τὸ ἐπίσημον πλῆθος τοῦ καθολικοῦ, ἐμαρμαιρον εἰς τὸ φῶς τῶν κηρίων. Εἰσήρχετο ἀκόμη κόσμος, ὅταν ἡ ἐκκλησία ὅλη ἀντήχησε ἀπὸ τὴν πανηγυρικὴν ἁρμονίαν τῶν ψαλτῶν:

— *Εἰς πολλὰ ἔτη, Ἅγιε Δέσποτα.*

ἐν ᾧ ὁ Ἀρχιερεύς, ἱστάμενος παρὰ τὰς βαθμίδας τοῦ θρόνου του εὐλογεῖ τὸν λαὸν βραδέως καὶ διὰ τῶν δύο χειρῶν. Ἦτο ἐπίσημος, παλμώδης ἡ στιγμή. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ψαλμῳδίας ἠκούσθη ὁ γλυκὺς ἦχος τῶν κωδωνίσκων τοῦ ἀρχιερατικοῦ μανδύου, τὸν ὁποῖον ἐξεδίπλωνεν ὁ Εὐταξίας, κρύπτων βαθμηδὸν τὰ κίτρινα αὐτοῦ ὑπορράμματα ὑπὸ τὴν ἔκπαγλον ἰόχρουν καὶ χρυσοπάρυφον ὄψιν. Ἐβοήθησαν οἱ διάκονοι τὸν Ἀρχιερέα καὶ περιεβλήθη τὸν μανδύαν ἐκεῖνον τὸν μεγαλοπρεπῆ μὲ τὴν οὐρὰν τὴν μακράν, ἐν ᾧ διενέμοντο ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιάρχου εἰς τοὺς παρανύμφους αἱ λαμπάδες τοῦ γάμου. Ἦσαν τόσῳ πολλαί, ὥστε ὅταν βραδύτερον τὰς ἤναψαν, τὴν μίαν ἐκ τῆς ἄλλης, ἀπετελέσθη μέγας φωτεινὸς κύκλος περὶ τὸ ζεῦγος τῶν νεονύμφων, ὡς ἂν ὁ ἔρως των τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἐξέχυνε λάμψιν. Τὸ μυστήριον ἤρχισε. Δύο ἱερεῖς ἐκράτουν ἐν βιβλίον πρὸ τοῦ Ἀρχιερέως καὶ ἐκεῖ-

νος ἀνεγίνωσκεν ἀργὰ καὶ μὲ κατάνυξιν. Οἱ ψάλται τὸν διέκοπτον κατὰ διαλείμματα ἐν χορῷ μελῳδοῦντες.

Εἶχεν ἤδη προχωρήσει ἡ ἱεροτελεστία, ὅταν ἠλαττώθη ἡ προσοχὴ καὶ εὗρον καιρὸν νὰ παρατηρήσουν ἀλλήλους. Ἐν γένει ἡ προσοχὴ καὶ ἡ βύθισις ἠλαττοῦτο ἀκτινοειδῶς, ἐφ' ὅσον ἀπεμακρύνετό τις τοῦ ζεύγους τῶν νεονύμφων. Οἱ πλησίον ἐκεῖ ἱστάμενοι, οἱ στενοὶ συγγενεῖς των καὶ οἱ φίλοι των, ἐφαίνοντο πολὺ συγκεκινημένοι καὶ πολλοὶ ἐδάκρυον. Οἱ ἔσχατοι, ἐκ τῶν ἀγνώστων καὶ περιέργων, οἱ κρύπτοντες τὴν παρουσίαν των καὶ τὸ ἐλάττωμά των ὀπίσω ἀπὸ καμμίαν στήλην, ἢ θυρόφυλλον, ἢ δικτυωτόν, ἔμενον ἀδιάφοροι, ἢ συνωμίλουν, ἢ ἐγέλων. Μακρόθεν ὁ Πῶπος Ἀράχτης ἔβλεπε καὶ δὲν ἐχόρταινε βλέπων. Πόσα θὰ εἶχε νὰ διηγηθῇ αὔριον! τί πολύτιμο **ἀργκουμέντο** ὁ παράδοξος καὶ ἀνέλπιστος αὐτὸς γάμος . . . Ὁ Γιακουμάκης Στέρας μὲ τὴν φαλάκραν του καὶ μὲ μίαν βελάδαν πολὺ περιέργου σχήματος, πλησίον τοῦ Τοκαδέλου τοῦ κόντε, ἀστράπτοντος ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ ἀπὸ τὰ κοσμήματα . . . Ἡ ἁπλοϊκὴ Γιακουμάκαινα, μὲ τὸ σεμνόν μαῦρόν της φόρεμα, μὲ τὸ πλεκτὸν κρήδεμνον ἐπὶ κεφαλῆς καὶ μὲ τὴν ταπεινὴν ἐκείνην ἀδεξιότητα, πλησίον τῆς κοντέσσας μὲ τὸ ὑψηλὸν ἀνάστημα καὶ μὲ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἰόχρουν μεταξωτόν. Ἀλλ' ἀδιάφορον! Μετ' ὀλίγον θὰ διεδέχετο αὐτὴν ἡ ἐγγονὴ ἐκείνης· καὶ ἐλάμβανεν ἤδη τὸ χρίσμα, φεγγοβολοῦσα ὑπὸ τὴν χιονώδη της στολήν, πλησίον τοῦ ὡραίου νεανίου, τοῦ ὁποίου ἡ στιβαρὰ χεὶρ τὴν ὑπεστήριζε καὶ τὴν ἀνύψου εἰς τὴν διὰ μέσου τοῦ κοινωνικοῦ σώματος πορείαν της. Περιεστοιχίζετο ὑπὸ ὁμοτίμων· τῆς Κίτης, τῆς Κεβῆς, ὑπὸ τῶν ἐξαδέλφων της, ὅλων ἐκείνων αἱ ὁποῖαι κατ' ἀρχὰς τὴν περιεφρόνησαν καὶ τόρα ἔκυπτον εἰς τὴν θέλησίν της, εἰς τὴν ἐπιθυμίαν της, ποία πρώτη νὰ τὴν περιποιηθῇ. Οἱ μεγάλοι τοῦ τόπου, συγγενεῖς τοῦ πενθεροῦ της, καὶ οἱ μικροί, οἱ φίλοι τοῦ πάππου της, ἔφεγγον διὰ λαμπάδων τὸν ἀνθόστρωτον δρόμον της. Ἦτο ἐκεῖ καὶ ὁ Μήλιας μὲ τὸ ἀστραπηβόλον του βλέμμα καὶ τὴν λαϊκήν του οὐράν, μὲ κάποιαν ἔκπληξιν, μὴ κρυπτομένην, βλέπων τὴν παράδοξον ἐκείνην συνένωσιν. Ὄπισθέν του ἵσταντο πολλοὶ ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι τρέφουν κόμας μεγάλας ἐπιδεικτικὰς καὶ εἰς τὴν ζώνην κρύπτουν κάμας. Ἄλλοι, τῆς ἰδίας τάξεως ἀλλὰ φιλησυχώτεροι, οἱ νοικοκυραῖοι μὲ τὰ καλλίτερά των φορέματα, ἦλθαν ἐπίσης νὰ τιμήσουν τὸν φίλον των Στέραν. Μόνον ἡ δυὰς τῶν Κατσουρελαίων ἔλειπε. Μία συγχρώτισις, μία ἀδελφοποίησις παρετηρεῖτο ἐν τῇ συναθροίσει ἐκείνῃ τῇ πανδήμῳ. Αἱ δύο μεγάλαι τάξεις ἐξεπροσωποῦντο ὑπὸ δύο νέων καὶ οἱ νέοι αὐτοί, ἠγαπημένοι καὶ εὐτυχεῖς, ἔδιδον σήμερον πρὸ τοῦ βωμοῦ τὰς χεῖρας. Ὁ Ἀρχιερεύς, ὡς ἐν μεγάλῃ ἑορτῇ λαμπρός, ηὐλόγει τὴν ἕνωσιν ταύτην. Καὶ διὰ τοῦτο, ἔλεγες, ἦσαν τόσῳ θριαμβευτικοὶ οἱ ρθόγγοι τῶν ψαλτῶν ἀποκρινομένων ἐν χορῷ· καὶ διὰ τοῦτο ἐγέλα ἡ Ἐκκλησία ὅλη, ἡ ἑορτάσιμος.

[Ἕπεται τὸ τέλος] ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΟΝΕΙΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ

ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΕΘΑΜΕΝΗ

Τὰ χρόνια τὰ ὁλόρθα, τὰ ὁλόγυρτα χρόνια,
Ἡ ἀφρόπλαστη κόρη, ὁ χιονᾶτος παπποῦς,
Περίπατο βγαίνουν,
Στὸ πράσινο δάσος πηγαίνουν·
Καὶ ψέλνουν τἀηδόνια
Στἀταίριαστο ταῖρι τοὺς ἴδιους σκοπούς.

Ὦ! μὴν καμαρώνῃς τὴν ἄξια παρθένα,
Διαβάτη, μηδὲ μὲ τοῦ νοῦ τὰ φτερὰ
Τὴν ἄγγιχτη χάρη
Μὴ 'γγίξῃς, διαβάτη ζηλιάρη,
Μὲ λόγο κανένα
Ὦ! μὴν τῆς ταράξῃς τὴν ἅγια χαρά.

Καμάρωσε μόνο τὸ γέρο, ποῦ λάμπει
Μερόνυχτα ἐμπρός του τῆς κόρης ἡ αὐγή·
Ξεχνοῦνε τὴ μπόρα
Μέσ' στἄγριου χειμῶνα τὴν ὥρα
Σὰ λούζοντ' οἱ κάμποι
Περίσσια ἀπ' τοῦ θείου φωτὸς τὴν πηγή.

... Τ' ἀταίριαστο ταῖρι ποῦ πάλι πηγαίνει;
Τἀηδόνια τοὺς πρώτους δὲν ψέλνουν σκο-
—Γιὰ δέντρα, γιὰ κρίνα πούς.
Τὴ γῆ ξεροσκάφτεις, ἀξίνα;
—Γιὰ μιὰ πεθαμένη! —
Μπροστὰ πάγ' ἡ κόρη καὶ πίσω ὁ παπποῦς.

Διαβάτη, μὴν κλαῖς τὴ λιγόζωη παρθένα,
Κ' ἐκείνη ἀπ' τῆς γῆς τὴν κρυφὴν ἀγκαλιὰ
Ξανὰ θὰ προβάλῃ
Στὸν ἄλυωτο κόσμο μὲ κάλλη
Καὶ ἴδια καὶ ξένα·
Τὸ ἀρχαῖο πουλάκι σὲ νέα φωλιά.

Μὰ κλάψε τὸ γέρο ποῦ τέτοια κατάρα
Ὠϊμένα! τὰ χρόνια τοῦ καίει τὰ στερνά·
Αὐτός, ἀπ' τοὺς δύο,
Αὐτὸς ὁ νεκρός· ποῦ σὲ κρύο
Καὶ νύχτα, ὦ λαχτάρα!
Νεκρὸς δίχως ὕπνο καὶ τάφο γυρνᾷ!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ο ΤΑΧΥΠΕΤΗΣ Ἡ ΦΡΕΓΑΤΑ

Ὁ Ταχυπέτης θεωρεῖται ὡς ἀετὸς τῆς θαλάσσης. Τίς ὅμως ἀετὸς δύναται νὰ παρακολουθήσῃ τὸν ταχυπέτην ἐν τῷ ἀπείρῳ; Ἐν τῷ κόσμῳ τῶν πτηνῶν δὲν ὑπάρχει ἕτερον ἔχον ταχυτέραν πτῆσιν, μεγαλητέραν ἰσχύν, πλειοτέραν χάριν τοῦ βασιλέως τούτου τῶν νεφῶν. Δὲν θέλω νὰ ἐπικρίνω τὴν μεγαλειότητα τοῦ ἀετοῦ, οὗτος ὅμως συγκρινόμενος πρὸς τὸν ταχυπέτην ὁμοιάζει μικρόσωμον ἵππον τῆς Καρύστου παραβαλλόμενον πρὸς τὸν ὡραιότερον ἀραβικὸν ἵππον. Ὁ ἀετὸς ἵπταται, ὁ ταχυπέτης φέρεται ὑπὸ τῶν πτερύγων αὐτοῦ. Τὸ ἄπειρον ἀποτελεῖ ἁπλῆν λέξιν εἰς τὸν ταχυπέτην, ἡ ἀπόστασις δὲν τὸν ἐκπλήττει. Προγευματίζει ἐν Σενεγάλῃ, λέγει ὁ Michelet καὶ γευματίζει ἐν Ἀμερικῇ. Σήμερον εὑρίσκεται ἐν Ἀγίᾳ Ἑλένῃ, αὔριον ἐν Ἰάβᾳ. Διὰ τῶν ἐκτάκτων αὐτοῦ πτερύγων καὶ τῆς θαυμασίας πτήσεως περιφρονεῖ τοὺς κεραυνοὺς τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀδιαφορεῖ διὰ τὰς τρικυμίας. Ὁ ταχυπέτης ἀποτροπιαζόμενος τὰ παράλια ἀρέσκεται ἐν τῇ ἀνοικτῇ θαλάσσῃ, εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδων λευγῶν ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, ἔχων ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ τὰ κύματα καὶ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τὰ νέφη. Ἡ πτῆσίς του εἶναι ταχεῖα ὡς ἀστραπή. Διέρχεται τόσον ταχέως ὥστε μόλις γίνεται ὁρατός. Παρέρχεται ὡς φαινόμενον, ὡς πύραυλος.

Βλέπετε τὸ λευκὸν ἐκεῖνο σημεῖον, ἀκίνητον, τὴν νιφάδα τῆς χιόνος ἥτις διαγράφεται ἐν τῇ κυανῇ γωνίᾳ θυελλώδους οὐρανοῦ: εἶναι ὁ ταχυπέτης, ὁ βασιλεὺς τοῦ ἀπείρου. Πάραυτα τὸ σημεῖον ζωογονεῖται, πλέει, ἀνέρχεται ἑπτὰ χιλιάδας πόδας ἄνωθεν τῆς θαλάσσης, ὡς μαγικὸν πτηνὸν ἐγκαταλεῖπον τὴν σραῖραν ταύτην καὶ μεταβαῖνον εἰς ἀνεύρεσιν ἑτέρας.

Ἐπελθούσης τῆς θυέλλης, ὁ ταχυπέτης ὑψοῦται ὑπεράνω τῶν νεφῶν, ἵπταται ἐπὶ ταύτης λικνιζόμενος ἡσύχως ὑπεράνω τῶν ἀστραπῶν καὶ τῶν κεραυνῶν. Ἡ πτῆσις ἀποτελεῖ τὴν ζωὴν αὐτοῦ, τὴν ἀπόλαυσιν, τὸν θρίαμβον, τὴν δόξαν, τὴν ἀνάπαυσιν. Πράγματι οὗτος ἀναπαύεται ἐπὶ τῆς ἀκινήτου πτέρυγός του ὡς ἐπὶ ζῶντος λίκνου. Εἶναι ὁ πτερωτὸς θεὸς τοῦ στερεώματος.

Ὁ Ταχυπέτης δὲν εἶναι μεγαλείτερος ἀλέκτορος, τὸ ἄνοιγμα ὅμως τῶν θαυμασίων αὐτοῦ πτερύγων μετρεῖ δεκατέσσαρας πόδας. Ἡ ὡραία αὐτοῦ πτέρωσις φαίνεται ὡς λευκὴ κρήδεμνος ἐν τῷ κυανῷ οὐρανῷ, καὶ τὸ ῥάμφος κυρτόν, ὡς μάχαιρα διατρυπῶσα τὰ νέφη. Ἡ ὑπερήφανος αὐτοῦ κεφαλή, οἱ γυμνοὶ ὀφθαλμοὶ ὡς καὶ ὁ τράχηλος προσδίδουσιν ὄψιν καρτερικήν.

Ἡ ἠχηρὰ καὶ διαρκὴς αὐτοῦ φωνή, ἡ ἐπιβλητική, κυριαρχεῖ τοῦ θορύβου τῶν κυμάτων καὶ φαίνεται ἐπιτάσσουσα τὴν θύελλαν. Οἱ πόδες αὐτοῦ εἶναι τόσῳ βραχεῖς ὥστε δὲν δύναται μήτε νὰ βαδίσῃ μήτε νὰ συγκρατηθῇ δι' αὐτῶν. Αἱ πτέρυγες τόσῳ μακραὶ ὥστε δὲν δύναται νὰ κολυμβήσῃ. Διὰ νὰ λάβῃ τὴν πτῆσιν πρέπει ν' ἀφορμηθῇ ἀπὸ τοῦ ἄκρου λίθου τινός, διότι ἂν κατὰ τύχην ἤγγιζε τὸ κῦμα τὸ ὕδωρ θὰ ἐπεβάρυνε τὴν πτῆσιν. Προγεγραμμένος τῆς γῆς, ἐξόριστος τοῦ ὠκεανοῦ, καταδικασμένος εἰς αἰωνίαν πτῆσιν ὁ Ταχυπέτης εἶναι ὁ περιπλανώμενος Ἰουδαῖος τῶν ἀέρων καὶ ὁ προαιώνιος ἐξόριστος τοῦ οὐρανοῦ.

Ἀναμφηρίστως εἶναι ὡραία ἡ γειτονία τῶν νεφῶν, ἡ θέα τῆς θαλάσσης ἀπὸ ὕψους ἓξ χιλιάδων ποδῶν· θαυμάσιον νὰ κοιμηθῇ τις ἐπὶ τῆς πτέρυγος αὐτοῦ κατὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ ἐξυπνήσῃ τὴν πρωΐαν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Μεξικοῦ, νὰ ἐπισκεφθῇ ἐν διαστήματι βραχυτέρῳ τῆς ἑβδομάδος τὰ πέντε μέρη τοῦ κόσμου. Εἶναι εὐχάριστον νὰ λέγῃ τις εἰς τοὺς ἐχθρούς του. «Πετᾶτε ὅσον θέλετε, οὐδέποτε θὰ μὲ φθάσετε» καὶ εἰς τὴν τρικυμίαν «ἐὰν θελήσῃς νὰ φανῇς ἀγρία, δι' ἑνὸς κτύπου τῶν πτερύγων μου θέτω σε ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου»· εἶναι ἐξαίρετον νὰ εἶναι τις βασιλεὺς τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ δὲν ζῇ μόνον μὲ τὸ στέμμα ἐπὶ κεφαλῆς.

Ὁ Ταχυπέτης ἀνίκανος ὢν ἕνεκα τοῦ μήκους τῶν πτερύγων ν' ἁλιεύσῃ, φαίνεται καταδικασμένος εἰς τὸν διὰ τῆς πείνης θάνατον, τέλος ὀλιβερὸν καὶ ταπεινὸν διὰ βασιλέα. Ἡ φύσις ὅμως ἄλλως ηὐδόκησε καὶ ἀνέθηκεν εἰς ἄλλο πτηνὸν τῆς θαλάσσης νὰ τρέφῃ τὸν Ταχυπέτην. Ὁ προμηθευτὴς τούτου εἶναι εἶδός τι Λάρου, δυστυχοῦς, ὄντινα ὁ εὐγενὴς πελάτης ἀνταμείβει διὰ τῶν ὀνύχων καὶ τοῦ ῥάμφους αὐτοῦ. Ἡ ἀγνωμοσύνη δὲν ἐνεργεῖται μόνον ὑπὸ τῶν ἀγενῶν. Ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἀφ' ἧς ἐσχηματίσθησαν βεβαίως οἱ ὠκεανοί, ὁ λάρος ὑπηρετεῖ τὸν ταχυπέτην, καὶ ὁ ταχυπέτης ἐπὶ τοσοῦτον εὐχαριστεῖται ἐκ τῶν ὑπηρεσιῶν ὥστε δὲν τὸν μετήλλαξε. Ὁ δυστυχὴς λάρος τὰ πάντα μηχανᾶται ὅπως δυσαρεστήσῃ τὸν κύριόν του, ἐλπίζων ὅτι θὰ ἐκδιωχθῇ ὑπ' αὐτοῦ· μάτην.

Ὁ ταχυπέτης τὸν τιμωρεῖ, ἀλλὰ τὸν διατηρεῖ. Ὁ Λάρος εἶναι ἁλιεὺς ἐπιτήδειος καὶ ἀκούραστος. Μόλις ὁ ταχυπέτης ἴδῃ τοῦτον καὶ ῥίπτεται ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν νεφῶν ἐπὶ τοῦ δυστήνου πτηνοῦ τοῦ

μόλις καταπιόντος τὴν λείαν αὐτοῦ, τὸν πιέζει, τὸν φοβίζει, τὸν ἐξαναγκάζει διὰ ῥαμφισμῶν καταλλήλως διδομένων νὰ ἐμέσῃ τὸν ἠ ἕως καταποθέντα ἰχθύν. Ἔκπληκτος, τρομασμένος, δαρμένος, ὁ λάρος ἀνοίγει τὸ ῥάμφος, ἐμεῖ τὴν λείαν, προτοῦ δὲ ὁ ἰχθὺς προφθάσῃ νὰ πέσῃ εἰς τὴν θάλασσαν ὁ ταχυπέτης ἁρπάζῃ αὐτὸν καὶ τὸν καταπίνει.

Συνήθως ἀρέσκεται ν' ἀρίνῃ, ἀναλαμβάνῃ, ἐγκαταλείπῃ, ἁρπάζῃ πέντε ἓξ φορὰς τὴν λείαν ἣν προ ὀλίγου ἔκλεψε. Δὲν ἀρκεῖ εἰς αὐτὸν ὅτι ἐσύλησε καὶ ἔδειρε τὸν προμηθευτήν, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι θέλει νὰ τὸν περιπαίζῃ, ὅτι θέλει νὰ διασκεδάσῃ συγχρόνως. Ὁ δυστυχὴς λάρος ἐπανέρχεται σιωπηλὸς εἰς τὴν ἁλιείαν καὶ ὁ ταχυπέτης ἐπὶ τῶν πτερύγων ἐγειρόμενος παραφυλάττει τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ ζητήσῃ πάλιν μερίδιον διὰ τῆς αἰχμῆς τοῦ ῥάμφους του. Ἐνίοτε ὁ λάρος ὅστις εἶναι εὔρωστον πτηνόν, ἀνθίσταται ἀπελπιστικῶς εἰς τὰς γαστρονομικὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ταχυπέτου. Νομίζει ἐπὶ τέλους σκληρὸν ν' ἁλιεύῃ πάντοτε δι' ἄλλον, ν' ἀποδίδῃ ὡς νὰ μὴ ἦτο ἰδικός του τὸν ἐξαίρετον ἰχθὺν ὃν ἐπὶ μακρὸν παρεφύλαξε, συνέλαβε, κατέπιε. Δὲν εἶναι πλέον κύριος μήτε τοῦ στομάχου του; Τότε τὰ δύο πτηνὰ ἁρπάζονται, καταξεσχίζονται, συμπίπτουσιν εἰς τὰ κύματα. Ἡ θάλασσα διαχωρίζει ταῦτα καὶ ὁ Ταχυπέτης μετὰ ἀγωνιώδεις προσπαθείας κατορθοῖ νὰ πετάξῃ, φέρων τὴν λείαν εἰς τοὺς ὄνυχας αὐτοῦ. Ἐνίοτε ὁ Πελεκάνος ἀντικαθιστᾷ τὸν λάρον. Δι' ἑνὸς κτύπου τοῦ ῥάμφους ὁ ταχυπέτης ἀναγκάζει τὸ εἰρηνικὸν τοῦτο πτηνὸν ν' ἀνοίξῃ τὸν θύλακον τοῦ ῥάμφους του καὶ νὰ λάβῃ οὕτω πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ.

Ν. Χ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

«Ὁ γάμος ἐν Κρήτῃ. Ἤθη καὶ ἔθιμα Κρητῶν συλλεχθέντα ὑπὸ Παύλου Γ. Βλαστοῦ Κρητὸς 1893. 8ον, σελ. 182».

Τὸ ἄρτι ἐκδοθὲν βιβλίον περὶ τοῦ ἐν Κρήτῃ γάμου, εἶνε ἐν γένει εἰπεῖν ἄξιον πολλοῦ λόγου, διότι ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ περιλαμβάνει τὰ κατὰ τὸν γάμον ἔθιμα τῶν Κρητῶν, παρέχει δὲ οὕτω σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν πτωχὴν παρ' ἡμῖν φιλολογίαν τῆς λαογραφίας. Τὸ πλεῖστον τοῦ βιβλίου περιλαμβάνουσι τὰ γαμήλια ἐν γένει ἄσματα ἐν τῇ γνησίᾳ κρητικῇ διαλέκτῳ. Καταλλήλως δὲ ὁ συγγραφεὺς παρέθεσε καὶ τὰς παροιμίας καὶ παροιμιακὰς ῥήσεις τῶν Κρητῶν περὶ γάμου, περὶ ἐγγάμων καὶ ἀγάμων, περὶ πενθερᾶς, περὶ καλῆς ἢ κακῆς γυναικὸς κτλ., αἵτινες καταδηλοῦσι τὰς περὶ γάμου ἰδέας τοῦ λαοῦ. Ἄριστα δ' ἔπραξε, καὶ τοῦτο εἶνε μέγιστον τοῦ βιβλίου προσόν, προσδίδον εἰς αὐτὸ μείζονα φιλολογικὴν ἀξίαν, παραθέσας ἐν τέλει λεξιλόγιον ἐκ 38 σελίδων ἐπεξηγηματικὸν τῶν ἰδιαζουσῶν εἰς τὰ περιλαμβανόμενα ἄσματα κρητικῶν λέξεων, ἄνευ τοῦ ὁποίου πολλαχοῦ θὰ ἦσαν ἀκατάληπτοι εἰς ἀναγνώστας μὴ Κρῆτας.

Ὁ κ. Βλαστὸς ὑποσχεται ἐν τοῖς προλεγομένοις ὅτι ἡ εὐμενὴς ἀποδοχὴ τῆς ἀπαρχῆς τοῦ ἔργου του θέλει παρορμήσει αὐτὸν καὶ εἰς ἔκδοσιν ἄλλων παρομοίων λαογραφικῶν θεμάτων. Τὸ ἐφ' ἡμῖν νομίζομεν ὅτι εἶνε καταλληλότατος πρὸς τοιοῦτον ἔργον, ὅπερ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δὲν εἶνε καὶ τόσον εὔκολον. Εἰς πᾶσαν ὅμως μέλλουσαν τοιαύτην ἐργασίαν ἠθέλομεν συστήσει αὐτῷ νὰ περιορισθῇ εἰς ἁπλῆν μόνον καταγραφὴν τῶν ἐθίμων, καὶ εἰς ἔκθεσιν φυσικὴν τῶν εἰκόνων τῶν διαφόρων τελετῶν, παραλείπων συγκρίσεις τούτων πρὸς ἔθιμα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, καὶ ἐτυμολογίας λέξεων, αἵτινες ἀπαιτοῦσιν ἄλλου εἴδους μελέτας, καὶ γνώσεις εὐρείας φιλολογικάς. Λέγομεν δὲ τοῦτο διότι παρετηρήσαμεν ὅτι εἰς τὸ προκείμενον πόνημά του, ἐνῷ ὁ ἀναγνώστης μετ' ἐνδιαφέροντος παρακολουθεῖ τὴν ἀφήγησίν του, προσκρούει πολλαχοῦ εἰς τὴν συνέχειαν αὐτῆς εἰς παρατηρήσεις φιλολογικάς, καὶ συγκρίσεις τῶν σημερινῶν γαμηλίων τελετῶν πρὸς τὰς τῶν ἀρχαίων οὐχὶ ἐπιτυχεῖς καὶ ἐλλιπεῖς, ἃς συγκατέμιξεν ἄνευ λόγου καὶ πρὸς βλάβην τοῦ θέματός του. Δὲν παρέλιπε δὲ καὶ νὰ προσθέσῃ ἔτι ὁρισμοὺς τοῦ γάμου, τῆς μνηστείας, τῆς προικός, ὡς ἂν νὰ ἦσαν ἄγνωστα ταῦτα καὶ νὰ παραπέμψῃ καὶ εἰς σύγγραμμα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου. Οὐδὲ αἱ πηγαὶ ἔτι τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων εἰς τὰς ὁποίας παραπέμπει καὶ τὰ λεξικά, τὰ ὁποῖα εἶχεν ὑπ' ὄψιν του εἶνε τὰ μόνα καὶ τὰ κατάλληλα. Δυστυχῶς δὲν εἶνε μόνος ὁ κ. Βλαστός, ὅστις περιέπεσεν εἰς τὸ ἄτοπον τοῦτο· πολλοὶ τῶν γραψάντων εἴτε γλωσσάρια, εἴτε περὶ ἐθίμων ἀναμιγνύουσι τὴν ἀρχαιότητα καὶ ζητοῦσι τὴν παραγωγὴν διαφόρων λέξεων, μὴ περιοριζόμενοι εἰς τὴν ἁπλῆν καταγραφὴν τῆς σημασίας αὐτῶν, ἣν αὐτοὶ γνωρίζουσι κάλλιστα ὡς ἐγχώριοι. Ἴσως φοβοῦνται μὴ εὑρεθῇ τις νὰ διαμφισβητήσῃ τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν τῆς λέξεως ἢ τοῦ ἐθίμου, ὡς ἐὰν εἴχομεν εὐθύνην τινὰ ἡμεῖς οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες, διότι εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν ἢ εἰς τὰ ἔθιμα εἰσήχθησαν καὶ ξενικαὶ λέξεις καὶ ξενικὰ ἤθη. Ἡ τάσις δὲ αὕτη παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ γεωγραφικὰ ὀνόματα· οὕτω π.χ. ὁ κ. Βλαστὸς δὲν ἀρέσκεται εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἐπαρχίας Ἀμαρίου, καὶ γράφει κακῶς ἐπαρχία Πανάκρου. Ἐν τίνι δικαιώματι μεταβάλλει τὰ γεωγραφικὰ ὀνόματα τῆς πατρίδος του, τὰ ὁποῖα αἰῶνες ὁλόκληροι καθιέρωσαν; Τὸ ὄνομα Πάνακρα, δι' οὗ ὠνομάζοντο ὄρη τινὰ τῆς Κρήτης, ὧν ἡ θέσις δὲν εἶνε σαφῶς καθωρισμένη, εἶνε ἄγνωστον ἐν Κρήτῃ. Ἐπίσης εἰς τὰς δι' ἀσμάτων ἐκφερομένας προπόσεις τῶν Κρητῶν, γράφει «Προπόσεις Γορτυνίων (Μεσσαρᾶς)». Γόρτυνα πόλις σήμερον ἐν Κρήτῃ δὲν ὑπάρχει, πῶς ἐξέθαψε τὸ ἐθνικὸν τοῦτο νεκρὸν ὄνομα ἵνα τὸ ἀποδώσῃ ὡς ἐθνικὸν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Μεσσαρᾶς; Δὲν ἐννοοῦμεν τὸ ὄφελος τῆς τοιαύτης νεκραναστάσεως.

Πιστεύομεν ὅτι ὁ κ. Βλαστὸς θέλει ἐξακολουθήσει τὴν περιγραφὴν ἐν ἐκτάσει καὶ τῶν λοιπῶν ἐθίμων τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, τῶν ὁποίων ὡς Κρὴς ἔχει παρὰ πάντα ἄλλον πληρεστέραν γνῶσιν, περιοριζόμενος εἰς τὴν ζωντανὴν περιγραφὴν αὐτῶν καὶ εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ ἀφθόνου ὑλικοῦ, ὅπερ φαίνεται ὅτι ἔχει, κατὰ τρόπον, ὁ ὁποῖος νὰ παρουσιάζῃ καὶ εἰς τὸν κοινὸν ἀναγνώστην καὶ εἰς τὸν ἐπιστήμονα ζωηρὰς καὶ φυσικὰς τὰς εἰκόνας τῶν ἐθίμων καὶ αὐτὰς καθ' ἑαυτάς, ἄνευ φιλολογικῶν παρατηρήσεων καὶ ἐτυμολογιῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ἴδιον θέμα ἄλλου γένους συγγραφῆς. Τοῦτο πράττων θέλει εἰς τὸ ὀσημέραι οἰκοδομούμενον μνημεῖον τοῦ ἐθνικοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων καταθέσει λίθον, ἐφ' οὗ διαρκῶς θέλει μένει ἀναγεγραμμένον τὸ ὄνομά του.

Α. Μ.

ΑΝΑ ΤΟ ΑΣΤΥ

Πολὺ ἐνδιαφέρουσαι αἱ συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς. Γίνεται πολιτικὴ συζήτησις, καὶ ἠξεύρομεν τί μαγικὸν θέλγητρον ἐξασκοῦν αἱ δύο αὗται λέξεις ἐπὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Τ' ἀκροατήρια κατάμεστα μέχρις ἀσφυξίας, οἱ βουλευταὶ δὲν προφθάνουν νὰ διανέμουν εἰσιτήρια,—ἓν εἰσιτήριον διὰ τὴν Βουλὴν θεωρεῖται μεγάλη χάρις διὰ τοὺς παρεπιδημοῦντας ἐπαρχιώτας, — καὶ ὁ Πρόεδρος νὰ κρούῃ τὸν κώδωνα διὰ νὰ ἐπιβάλῃ ἡσυχίαν καὶ τάξιν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ῥητόρων — κάθε κόμμα ἔχει τοὺς ἐπιφανεῖς του, — ὡμίλησαν καὶ οἱ τρεῖς ἀρχηγοί. Τί εἶπον; πῶς ὡμίλησαν; ποῖος ὑπερίσχυσεν; Ἀπὸ ἡμᾶς μὴ περιμένετε κρίσιν· εἰς τὰ πολιτικὰ δὲν ἀναμιγνυόμεθα. Ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας μὴ γυρεύετε λογαριασμόν. Κάθε μία τὸ κόμμα της, κάθε μία τὴν ἰδέαν της. Τὸ ἀνεξάρτητον φρόνημα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἰμπορεῖ νὰ περιμένῃ κανεὶς μίαν ἀληθῆ κρίσιν, δὲν εἶνε τὸ κυρίως χαρακτηρίζον τὸν τύπον μας. Καὶ λοιπὸν βροντᾷ ὁ Τρικούπης κατὰ τὸ Ἄστυ, ἀστράπτει ὁ Ῥάλλης κατὰ τὴν Ἐφημερίδα, ξυγκυκᾷ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν Πρωΐαν ὁ Δηλιγιάννης. Καθένας ἀπὸ αὐτοὺς κατετρόπωσε τοὺς ἀντιπάλους, κατεκεραυνοβόλησε τοὺς ἐχθρούς, κατεκυρίευσε φρένας καὶ καρδίας, συνήθροισεν ὑπὸ τὴν σημαίαν του ὅλων τῶν Ἑλλήνων τὰ πλήθη... καὶ μέσα εἰς τὰς τόσας ὑπερβολὰς πηγαίνετε σεῖς τώρα νὰ εὕρετε τὴν ἀλήθειαν. Ἐξωγκώθησαν τόσῳ τὰ ψεύδη, ὥστε δέν της ἀφῆκαν θέσιν τῆς δυστυχισμένης αὐτῆς ζητιάνας . . .

✣

Μία παλαιὰ γελοιογραφία τοῦ Θέμου Ἀννίνου, ἐν ἡμέραις δημοτικῶν ἐκλογῶν, παριστᾷ τὰ ἐκλογικὰ προγράμματα πλημμυροῦντα τοὺς τοίχους καὶ φθάνοντα μέχρι τῶν παραθύρων. Ἐν παράθυρον προσπαθεῖ νὰ φράξῃ ὁ κολλητής, ἀνεβασμένος εἰς ὑψηλὴν κλίμακα, ὅτε ἀνοίγει μὲ ὁρμήν, διασχίζει τὸ πρόγραμμα καὶ προβάλλει ἐξ αὐτοῦ, ὡς ἐν ἱπποδρομίῳ, ἀγριωπὸς ὁ κ. Στεφανίδης. Τὴν σκηνὴν αὐτήν, ἢ μᾶλλον τὸ ἄτοπον αὐτὸ μοῦ ὑπενθύμισεν ἡ εἴδησις περὶ τῶν πινακίδων, τὰς ὁποίας πρόκειται νὰ ἱδρύσῃ ἡ Ἀστυνομία εἰς τὰ κεντρικώτερα μέρη διὰ τὰς τοιχοκολλήσεις. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ εἰδοποίησις προώδευσε τελευταῖον πολὺ καὶ ἐκ τῆς προόδου ταύτης ὑποφέρουν τὰ πάνδεινα οἱ τοῖχοι. Κολλοῦν παντοῦ, νυχθημερόν, ἀδιακρίτως, ἀσυνειδήτως. Οἱ κεντρικοὶ δρόμοι ἀσχημίζονται ἀπὸ μίαν ταπετσαρίαν χαρτίων ποικιλοχρόων, συνεχῆ, ἀδιάσπαστον. Εἰς μάτην διαμαρτύρονται οἱ ἰδιοκτῆται· δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰντιταχθῇ κατὰ τῆς προόδου. Τώρα πρόκειται νὰ τὴν ὑποβοηθήσῃ, νὰ τὴν βάλῃ εἰς τὸν δρόμον της ἡ Ἀστυνομία. Ὅπως γίνεται εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον θὰ ὁρισθοῦν καὶ ἐδῶ μέρη ἰδιαίτερα διὰ τὰς τοιχοκολλήσεις, θὰ τεθοῦν, ὅπως εἴπομεν, πινακίδες, ὡς ἐκεῖναι τὰς ὁποίας ἔχει σήμερον μόνον, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Βρεττανίας. Οἱ βουλόμενοι θὰ τας μεταχειρίζωνται ἀντὶ ἀναλόγου τιμήματος· ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει πρέπει νὰ καταδιώκωνται αὐστηρῶς οἱ μοχθηροὶ ἀστεῖοι, ἀνενόχλητοι σήμερον, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὡς ἔργον νὰ σχίζουν ἀπὸ τοὺς τοίχους τὰς εἰδοποιήσεις, καὶ τὰ προγράμματα φρέσκα φρέσκα, ἀκολουθοῦντες πολλάκις — τί μανίαι ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον! — τοὺς κολλητάς, ὅπως οἱ ἰχνεύμονες τοὺς κροκοδείλους . . .

✣

Τὴν ἐκλεκτοτέραν μερίδα τῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας διέθεσεν εἰς πένθος ὁ θάνατος τῆς Ἀγλαΐας Προβελεγγίου. Ἀδελφὴ λογίου διαπρεποῦς, τοῦ κ. Ἀγγέλου Βλάχου, σύζυγος ποιητοῦ ἐκ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων παρ' ἡμῖν, τοῦ κ. Ἀριστομένους Προβελεγγίου, εὑρίσκετο πάντοτε ἐν μέσῳ κόσμου δυναμένου καλῶς νὰ ἐκτιμήσῃ τὰ ἐπίζηλα αὐτῆς προσόντα. Οἱ εὐτυχήσαντες νὰ γνωρίσουν αὐτὴν ἐκ τοῦ πλησίον, ἠξεύρουν ὅτι δὲν ἦσαν κοινὸς τύπος τὰ ἐγκώμια, τὰ δημοσιευθέντα ἐπὶ τῷ θανάτῳ της. Καὶ ἀληθῶς σεμνὴ ἦτο καὶ ἀληθῶς εὐφυής, καὶ μορφωμένη καὶ γλυκεῖα καὶ μετριόφρων. Τῆς βραχείας καὶ εὐώδους ζωῆς της τὴν ἀνάμνησιν θὰ τηρήσουν ὅλοι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ἐπλήγωσε βαθύτατα ἀπελθοῦσα τοῦ κόσμου τόσον ἐνωρίς. Ἡ θεία Τέχνη ἂς ἐνσταλάξῃ παρηγορίαν εἰς τὰ στήθη τοῦ ποιητοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ σπαραγμὸν εἶδε τὴν μητέρα τὴν ἀγαπητὴν ἀφιπταμένην ἐκ τῆς νεοσσιᾶς καὶ ἀπορφανιζομένους τοὺς νεοσσούς της.

✣

Δὲν εἶνε πρώτη φορά, κατὰ τὴν ὁποίαν υἱοὶ κλέπτουν τοὺς πατέρας των ἢ τὰς μητέρας των. Ὅταν νέος διαφθειρόμενος ἐκ τῶν πρώτων τῆς ζωῆς ἀπολαύσεων, ἐπιθυμεῖ ἀντὶ παντὸς νὰ τας ἐξακολουθήσῃ καὶ δὲν ἔχει τἀναγκαῖα χρήματα, τί θὰ κάμῃ; Θὰ κλέψῃ—καὶ θὰ κλέψῃ πρῶτον ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶνε φυσικὸν νὰ μὴ θεωρήσουν ἔγκλημα τὴν πρᾶξιν καὶ ἀποκαλυπτομένην νὰ τὴν συγχωρήσουν. Αὐτὸ εἶνε τὸ φυσικὸν διὰ τοὺς γονεῖς, ἀλλ' ὑπάρχουν βλέπετε καὶ ἐξαιρέσεις. Μία μήτηρ τελευταίως κατήγγειλεν εἰς τὴν Ἀστυνομίαν τὸν υἱόν της, νεαρὸν φοιτητήν, ὅτι τῆς ἔκλεψε κατὰ καιροὺς χιλίας δραχμάς. Τὸ πρᾶγμα ἀπεδείχθη, διὰ νἀποφύγῃ δὲ τὴν καταδίωξιν ὁ υἱὸς προσεποιήθη καὶ ἴσως προσποιεῖται ἀκόμη τὸν παράφρονα.

✣

Εἴκοσι φίλοι πηγαίνουν νὰ φωτογραφηθοῦν μαζὶ ἐν συμπλέγματι. Ὁ φωτογράφος διατάσσει:

— Ὅλων τὰ μάτια νὰ εἶνε γυρισμένα κατὰ τὴν τρύπα τῆς μηχανῆς.

Καὶ ἐκ τῶν φωτογραφουμένων κάποιος:

— Μὰ χωροῦν, ἀδερφέ, νὰ περάσουν σαράντα μάτια ἀπὸ τόση τρυπίτσα!

ΧΡΟΝΙΚΑ

Φιλολογικά (*)

Ἐν ἄρθρῳ δημοσιευθέντι εἰς τὸν Φιγαρὼ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ *Ἐχθροῦ τοῦ Λαοῦ*, δράματος τοῦ Ἴψεν, τὸ ὁποῖον παρεστάθη ἐσχάτως ἐν τῷ θεάτρῳ Bouffes-du-Nord, ὁ γάλλος κριτικὸς Βυζέδα προσπαθεῖ νὰ ἐπεξηγήσῃ τὸν θαυμασμὸν τοῦ παρισινοῦ κοινοῦ πρὸς ἔργα ἀκατάληπτα—εἶα, κατ' αὐτόν, εἶνε τὰ δράματα τοῦ Ἴψεν,—διὰ τῆς *βορρομανίας*, ὡς τὴν ὀνομάζει, ὑπὸ τῆς ὁποίας κατέχονται ἀπὸ δεκαετίας οἱ Γάλλοι. Τὰ συμπτώματα τῆς νέας αὐτῆς νόσου εἶνε, λέγει, ἡ ὑπὸ μεσημβρινῶν κατὰ συρμὸν προτίμησις τοῦ βίου ἐν γένει τῶν βορείων καὶ τῆς ὁμιχλώδους αὐτῶν φιλολογίας.

— Καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξωνίας ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος Jowett, διωρίσθη ἐσχάτως ὁ σοφὸς ἑλληνιστὴς καὶ θερμὸς φιλέλλην Bywater. Ὁ κ. Bywater δὲν ἐφιλοτέχνησε μέχρι τοῦδε πολλὰς καὶ μεγάλας ἐκδόσεις ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ἀλλὰ πᾶν ὅ,τι ἐπεχείρησε καὶ κατώρθωσε, φέρει ἐναργῶς τὴν σφραγῖδα ὑγιοῦς καὶ σώφρονος κριτικῆς, συνεζευγμένης μετὰ συμμέτρου φιλοκαλίας καὶ βαθυτάτης γνώσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ ἔκδοσις τῶν *Ἠθικῶν Νικομαχείων* τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἡ τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Ἡρακλείτου εἶνε δύο ἀριστουργήματα κριτικῆς τέχνης, τὰ ὁποῖα αὐτὰ καὶ μόνα θὰ ἤρκουν νὰ ἀναβιβάσουν τὸν Bywater εἰς τὴν ἐπίζηλον περιωπὴν ἐξόχου κριτικοῦ καὶ φιλολόγου. Ἀλλὰ καὶ αἱ μικρότεραι φιλολογικαὶ διατριβαὶ αὐτοῦ φέρουσιν ὅλαι τὰ αὐτὰ γνωρίσματα τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς περὶ τὴν διάγνωσιν ὀξύτητος, πάντες δὲ ἐνθυμοῦνται πόσον ἐθαυμάσθησαν αἱ εἰς τὴν *Ἀθηναίων Πολιτείαν* τοῦ Ἀριστοτέλους εὐστοχώταται αὐτοῦ διορθώσεις, αἵτινες, παρὰ πάντων ἐγκριθεῖσαι τῶν κριτικῶν, ἐγένοντο ἔκτοτε ἀναφαίρετον κτῆμα τῆς φιλολογίας. Ὁ καθηγητὴς Bywater εἶνε, ὡς εἴπομεν, καὶ εἰλικρινὴς τῶν Ἑλλήνων φίλος, γνωρίζει δὲ ἄριστα τὴν καθ' ἡμᾶς ἑλληνικήν, τὴν ὁποίαν ἄλλως ἀπροσκόπτως γράφει καὶ ὁμιλεῖ ἡ μουσοτραφὴς αὐτοῦ σύζυγος.

— Ἀπέθανεν ἐσχάτως ἐν Παρισίοις ἡ κυρία Μαρία Μεννεσσιέ, θυγάτηρ τοῦ πρὸ ἐτῶν ἀποθανόντος γάλλου μυθιστοριογράφου Καρόλου Νοδιέ. Ἡ γυνὴ αὕτη ὑπῆρξεν ἔκτακτος προσωπικότης. Ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ ἰδανικὸν κόρης, συζύγου καὶ μητρός, τὰ φυσικὰ δὲ καὶ ἠθικὰ θέλγητρά της ἐνέπνευσαν τοὺς ἐπιφανεστέρους ἐκ τῶν συγχρόνων της ποιητάς. Ὁ Μυσσὲ πολλοὺς στίχους του ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Μαρίαν Νοδιέ, πρὸς αὐτὴν δὲ ἀπευθύνεται καὶ τὸ περίφημον σονέττον τοῦ Φέλιξ Ἀρβέρ:

Mon cœur a son secret, mon âme a son mystère...

— Ἐκ τοῦ Καταστήματος Καλμάνν Λεβύ, ἐξεδόθη τόμος περιέχων τὰ πρῶτα Θεατρικὰ Ἔργα τοῦ Ὀκταβίου Φεγιέ. Ἀν καὶ ὁ τόμος οὗτος δὲν περιλαμβάνῃ τὰ θεατρικὰ ἀριστουργήματα τοῦ συγγραφέως, ἀναγινώσκονται ἐν τούτοις μετὰ μεγίστου ἐνδιαφέροντος τὰ νεανικὰ ἐκεῖνα δράματα, ἐν οἷς ἀναφαίνονται ὅλα τὰ προτερήματα, ἡ τραγικὴ δύναμις, ἡ ἀκρίβεια τοῦ διαλόγου, ἡ κομψότης τοῦ ὕφους, τὰ ὁποῖα τόσον ἔμελλε βραδύτερον νὰ ἀναπτύξῃ ὁ Φεγιέ.

— Ἐξεδόθησαν εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἡ Εὐρώπη καὶ τὰ οὐδέτερα Κράτη*, τὰ ἄρθρα τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Καρόλου Μαζάδ, ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του δημοσιευθέντα ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων», ἐν οἷς ἐξετάζει τὰ πολιτικὰ ἀποτελέσματα τῆς οὐδετερότητος τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ὁλλανδίας καὶ τὴν στάσιν τὴν ὁποίαν θὰ λάβωσι τὰ δύο ταῦτα Κράτη ἐν περιπτώσει νέου γαλλογερμανικοῦ πολέμου.

Ἐπιστημονικά

Μεταξὺ τοῦ Βερνέϊλ καὶ τοῦ Πεάν, τῶν δύο ἐξοχωτέρων χειρούργων τῶν Παρισίων, σφοδρὰ ἔρις ἠγέρθη ἐσχάτως περὶ τοῦ ποῖος τῶν δύο ἐφεῦρε τὰς *αἱμοστατικὰς* λεγομένας *λαβίδας*, ὄργανα διὰ τῶν ὁποίων σφίγγονται κατὰ τὰς ἐγχειρήσεις αἱ ἀρτηρίαι καὶ ἀποτρέπεται ἡ αἱμορραγία, κατὰ τῆς ὁποίας προσέκοπτον, πρὸ τῆς ἐφευρέσεως ταύτης, αἱ ἐγχειρήσεις. Οἱ ἀντιποιούμενοι τὴν πρωταιότητα τῆς ἐφευρέσεως ἀντήλλαξαν σφοδρότατα κατ' ἀλλήλων ὑπομνήματα καὶ ἀνοικτὰς ἐπιστολάς, ἀλλὰ τὸ ζήτημα μένει ἀκόμη ἄλυτον.

Καλλιτεχνικά

Κατὰ τὴν προσεχῆ ἐν Ἀμβέρσῃ ἔκθεσιν ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ν' ἀποσταλῶσιν ἐκμαγεῖα ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων, ὅμοια πρὸς τὰ εἰς Σικάγον ἀποσταλέντα.

— Ὁ ἐν Σύρῳ διαμένων καλλιτέχνης κ. Γεώργιος Βιτάλης γλύψας ἐπὶ μαρμάρου προτομὴν τοῦ ἀοιδίμου Σπυρίδωνος Τρικούπη, ἐδώρησεν αὐτὴν εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρίας. Ἡ προτομὴ αὕτη, ἀρίστη ὑπὸ ἔποψιν τέχνης, κατετέθη ἤδη ἐν τῷ Μουσείῳ ἐπὶ καταλλήλου βάθρου καὶ θέσεως, παριστῶσα οἱονεὶ ζωντανὸν τὸν ἔξοχον πολιτικὸν ἄνδρα καὶ ἱστορικὸν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

— Τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον ἠγόρασεν ἐσχάτως, ἐξ ἀρχαιοκαπηλίας δυστυχῶς προερχομένας, τέσσαρας ἀττικὰς ληκύθους εὑρεθείσας ἐν Ἐρετρίᾳ, φερούσας δὲ πάσας τὸν γνήσιον τύπον τῆς κατὰ τὸν πέμπτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα ἐργασίας. Πρὸς τούτοις ἠγόρασε δύο λαμπροτάτας τὸ σχῆμα πυξίδας καὶ ἓν ρυτόν, κατειργασμένον ἐν σχήματι κεφαλῆς καὶ προτομῆς τῆς Ἀθηνᾶς, κεκοσμημένον δὲ δι' αἰγίδος καὶ πτερῶν. Τὸ ρυτὸν τοῦτο εἶναι, κατὰ τὸ «Ἀθήναιον» ἐκ τῶν καλλιτεχνοτάτων καὶ πλουσιωτάτων ὑποδειγμάτων τῆς μέχρις ἡμῶν διασωθείσης πολυχρώμου διακοσμήσεως τῶν ἀθηναίων τεχνιτῶν.

— Ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ ὀγδοήκοντα πέντε ἐτῶν ὁ Κάρολος Bodmer, γάλλος ζωγράφος καταγόμενος ἐκ Ζυρίχης. Εἶχεν ἰδιάζουσαν ἱκανότητα περὶ τὴν ἀπεικόνισιν τῶν δασῶν, εἰς τὸ Σαλὸν δὲ τοῦ 1850 ἐξέθεσε τὸν πίνακά του «Ὁ μυχὸς τοῦ δάσους τοῦ Φονταινεβλὼ» ὁ ὁποῖος θεωρεῖται τὸ λαμπρότερόν του ἔργον καὶ ἀγορασθεὶς ὑπὸ τοῦ Κράτους δεικνύεται σήμερον εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λουξεμβούργου. Ὁ Bodmer μετὰ τοῦ Μιλλέ, τοῦ Ρουσσὼ καὶ τοῦ Διαζ ἀπετέλει τὴν πλειάδα ἐκείνην τῶν καλλιτεχνῶν ἥτις καλεῖται κοινῶς ἡ Σχολὴ τοῦ 1830.

— Ὁ γάλλος γλύπτης Κάρολος Desvergnes, μαθητὴς τοῦ Σαπὶ καὶ τοῦ Μερσιέ, ἐξέθεσεν ἐσχάτως τὸ πρόπλασμα ἀναγλύφου ἁγίας Τραπέζης, προωρισμένου διὰ Παρεκκλήσιον Κεκοιμημένων. Παριστάνει τὴν Θλίψιν γονυπετῆ καὶ ποσσευχομένην πλησίον ἑνὸς τάφου ἐν ᾧ ἐπιφαινόμενος ὁ Ἄγγελος τὴν παρηγορεῖ δεικνύων τὸν οὐρανόν. Ἐπαινεῖται πολὺ ἡ ἐκτέλεσις τῆς ὡραίας ταύτης ἐμπνεύσεως.

Θεατρικά

Ἐν Παρισίοις τὸ μέγα θεατρικὸν γεγονὸς εἶνε ἡ ἔναρξις τοῦ θεάτρου τῆς *Ἀναγεννήσεως*, τοῦ διευθυνομένου ὑπὸ τῆς Σάρρας Βερνάρ, διὰ τοῦ νέου τετραπράκτου δράματος τοῦ Ἰουλίου Λεμαίτρ *Οἱ Βασιλεῖς*, ἐξηγμένου ἐκ τοῦ ὁμωνύμου αὐτοῦ μυθιστορήματος. Τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Λεμαίτρ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Ροδόλφου καὶ τῆς Βετσέρα, κρίνεται ὡς ἔξοχον· ὄχι δὲ ὀλιγώτερον ἔξοχος καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Σάρρας Βερνὰρ δημιουργία τοῦ προσώπου τῆς Βιλελμίνας.

(*) Ἐκ παραδρομῆς εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον παρεστήσαμεν τὸ νέον βιβλίον τοῦ Φραγκίσκου Κοππὲ Mon franc parler ὡς συλλογὴν ποιημάτων ἐν ᾧ εἶνε συλλογὴ τῶν κατὰ καιροὺς ὑπ' αὐτοῦ γραφέντων ἄρθρων. Μᾶς ἠπάτησε σύντομος βιβλιογραφία γαλλικῆς ἐφημερίδος, ἐκ τῆς ὁποίας δὲν ἐξήγετο ἂν τὸ βιβλίον ἦτο ἔμμετρον ἢ πεζόν.